

Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна

Економічний факультет
Кафедра економіки та менеджменту

Кваліфікаційна робота магістра

на тему: «УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ
МЕХАНІЗМІВ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ»

Виконала: здобувач 2 курсу, групи
ЕТЗ-21

Спеціальності 073 «Менеджмент»
Освітньо-професійної програми
«Адміністративний менеджмент»

_____Юлія ГОНЧАРЕНКО
(підпис)

Керівник наукової роботи: доктор
економічних наук, професор

_____Лариса ТЄШЕВА
(підпис)

Рецензент: _____
(посада)

(підпис)

Харків – 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Факультет _____ економічний _____
Кафедра _____ економіки та менеджменту _____
Освітньо-кваліфікаційний рівень _____ магістр _____
Спеціальність _____ 073 «Менеджмент» _____
Освітньо-професійна програма _____ «Адміністративний менеджмент» _____

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Ганна ДОРОШЕНКО

(підпис)

(ім'я, прізвище)

«7» грудня 2024 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

Гончаренко Юлії Валеріївни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи «Удосконалення управлінських механізмів антикризового управління підприємством» керівник роботи Тешева Лариса Василівна, доктор економічних наук, професор

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом вищого навчального закладу від 14.10.2024 року №2101-5/3358

2. Строк подання студентом роботи «6» грудня 2024 року

3. Перелік питань, які потрібно розробити: розглянути концептуальні підходи до антикризового управління підприємством; дослідити сучасні технології у розробці рішень для антикризового управління підприємством; розглянути контролінг як інструмент антикризового маркетингового моделювання діяльності підприємства; оцінити ефективність фінансових показників і прибутковості діяльності підприємства; проаналізувати підприємницьку діяльність через призму стратегічного контролінгу в рамках антикризового управління; визначити ступень загрози банкрутства підприємства; розробити фінансові прогнози для забезпечення стійкого розвитку підприємства; застосувати піраміди ефективності для підвищення результативності підприємства в антикризовому управлінні;

інтегрувати методи БСЦ Р. Каплана та Д. Нортонa для оптимізації антикризового управління на підприємстві.

4. План роботи

№ з/п	Назва етапів роботи
1	Розробка та узгодження змісту кваліфікаційної роботи магістра, ознайомлення з літературними джерелами за темою
2	Робота над теоретичним розділом
3	Доопрацювання першого розділу згідно з рекомендаціями наукового керівника. Написання другого розділу кваліфікаційної роботи
4	Доопрацювання другого розділу згідно з рекомендаціями наукового керівника. Підготовка третього розділу кваліфікаційної роботи
5	Доопрацювання третього розділу згідно з рекомендаціями наукового керівника. Написання вступу, висновків кваліфікаційної роботи магістра; оформлення списку використаних джерел
6	Доопрацювання кваліфікаційної роботи згідно з рекомендаціями наукового керівника, подання до рецензування
7	Подання роботи на кафедру

5. Дата видачі завдання «23» травня 2024 року

Здобувач вищої освіти

(підпис)

Юлія ГОНЧАРЕНКО

(ім'я, прізвище)

Керівник роботи

(підпис)

Лариса ТЄШЕВА

(ім'я, прізвище)

Гарант освітньої програми

(підпис)

Лариса ТЄШЕВА

(ім'я, прізвище)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1 ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ АНТИКРИЗОВИХ ЗАХОДІВ У ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА	8
1.1. Концептуальні підходи до антикризового управління підприємством	8
1.2. Сучасні технології у розробці рішень для антикризового управління підприємством	14
1.3. Контролінг як інструмент антикризового маркетингового моделювання діяльності підприємства	19
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ТОВ «ІНТЕРПАЙП ВТОРМЕТ» У 2021-2023 РР.....	25
2.1. Оцінка ефективності фінансових показників і прибутковості діяльності підприємства.....	25
2.2 Аналіз підприємницької діяльності через призму стратегічного контролінгу в рамках антикризового управління.....	30
2.3. Визначення ступеня загрози банкрутства підприємства	34
РОЗДІЛ 3 ЗАХОДИ З УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ	42
3.1. Розробка фінансових прогнозів для забезпечення стійкого розвитку підприємства	42
3.2. Застосування піраміди ефективності для підвищення результативності підприємства в антикризовому управлінні	47
3.3. Інтеграція методів БСЦ Р. Каплана та Д. Нортон для оптимізації антикризового управління на підприємстві	53
ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	62

ВСТУП

У сучасних умовах нестабільного економічного середовища та постійних кризових явищ, які впливають на функціонування вітчизняних суб'єктів господарювання, проблема забезпечення ефективного антикризового управління стає надзвичайно актуальною. Банкрутство підприємств, зниження їхньої рентабельності та фінансової стійкості, невизначеність зовнішнього середовища та інші ризики ставлять перед підприємствами завдання оперативного реагування та впровадження дієвих управлінських механізмів для запобігання кризовим ситуаціям.

Актуальність теми обумовлена необхідністю розробки сучасних підходів до антикризового управління, які дозволяють не лише виявляти і прогнозувати кризові явища, але й своєчасно розробляти та впроваджувати ефективні рішення для їх подолання. Це питання є особливо важливим для українських підприємств, що працюють в умовах нестабільного економічного середовища та обмежених ресурсів.

Хоча тематика антикризового управління широко висвітлюється в працях таких науковців, як Бланк І.О., Лігоненко Л.О., Терещенко О.О. та інші, багато аспектів впровадження ефективних управлінських механізмів все ще залишаються недостатньо дослідженими, що потребує додаткових наукових пошуків.

Метою роботи є дослідження теоретико-методичних основ антикризового управління, розробка алгоритму його впровадження та рекомендацій щодо вдосконалення механізмів антикризового управління підприємством.

Для досягнення поставленої мети у роботі були визначені такі завдання:

1. розглянути концептуальні підходи до антикризового управління підприємством;
2. дослідити сучасні технології у розробці рішень для антикризового управління підприємством;
3. розглянути контролінг як інструмент антикризового маркетингового моделювання діяльності підприємства;

4. оцінити ефективність фінансових показників і прибутковості діяльності підприємства;
5. проаналізувати підприємницьку діяльність через призму стратегічного контролінгу в рамках антикризового управління;
6. визначити ступень загрози банкрутства підприємства;
7. розробити фінансові прогнози для забезпечення стійкого розвитку підприємства;
8. застосувати піраміди ефективності для підвищення результативності підприємства в антикризовому управлінні;
9. інтегрувати методи БСЦ Р. Каплана та Д. Нортон для оптимізації антикризового управління на підприємстві.

Об'єктом дослідження є процеси формування та впровадження системи антикризового управління для суб'єктів господарювання в умовах сучасного економічного середовища.

Предметом дослідження є шляхи, механізми, методи та напрями реалізації системи антикризового управління суб'єктом господарювання.

Наукова новизна роботи полягає у розробці алгоритму впровадження антикризового управління, що враховує специфіку вітчизняних підприємств, використанні зарубіжного досвіду антикризового управління, а також у запропонуванні практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів запобігання кризовим явищам.

Практична значущість роботи полягає у можливості використання отриманих результатів для підвищення стійкості та ефективності діяльності підприємств, розробки заходів з мінімізації кризових ризиків та підвищення адаптивності до змін зовнішнього середовища.

Методи дослідження включають узагальнення інформації, факторний аналіз, методи прогнозування, таблично-графічні методи, моделювання, а також загальнонаукові підходи: синтез, абстрагування, індукцію та дедукцію.

Апробація результатів дослідження проводилася на основі вітчизняних підприємств, де були протестовані запропоновані методи оцінки кризових явищ та впровадження антикризових заходів.

Структура магістерської роботи включає вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел та додатки. У першому розділі розглядаються теоретичні аспекти антикризового управління, у другому – проводиться аналіз сучасного стану підприємств, у третьому – розробляються практичні рекомендації щодо вдосконалення антикризових механізмів.

Таким чином, робота спрямована на розв’язання важливих проблем у сфері антикризового управління підприємствами, що дозволить підвищити їх стійкість і конкурентоспроможність в умовах сучасних викликів.

На основі проведеної роботи автором було підготовлено тези на тему: «Концептуальні підходи до антикризового управління підприємством», які було включено до збірника матеріалів проведеної VII Міжнародної студентської наукової конференції «Наука сьогодення: від досліджень до стратегічних рішень», 1 листопада 2024 р., м. Кривий Ріг.

РОЗДІЛ 1

ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ АНТИКРИЗОВИХ ЗАХОДІВ У ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Концептуальні підходи до антикризового управління підприємством

У сучасних реаліях діяльності підприємств, що функціонують в умовах економічної нестабільності, зокрема в Україні, на їхньому функціонуванні значно позначаються кризові явища. З кожним роком різноманітні економічні та соціальні кризи все більше загрожують стійкості господарських суб'єктів. Неможливість точно передбачити ключові економічні показники, коливання валютних курсів та нестабільність цін лише посилюють ризики виникнення фінансових проблем та потенційного банкрутства.

Антикризовий менеджмент підприємства виник як реакція на структурні зміни та необхідність оздоровлення фінансової ситуації багатьох організацій. У контексті сучасної економіки, де циклічно виникають кризи, цей вид управління стає обов'язковим інструментом для суб'єктів господарювання. Проте досвід, необхідний для ефективної реалізації антикризових заходів, часто відсутній у підприємств, що лише погіршує ситуацію [15, с. 4].

Термін «антикризове управління» широко використовується як у теоретичній, так і в практичній площині, проте його визначення досі не є однозначним. Один з підходів передбачає застосування антикризового управління тільки після того, як підприємство вже опинилося в критичній ситуації, а його основні показники значно погіршилися. Цей підхід має свої недоліки, оскільки розглядає кризу як вже dokonаний факт.

Інший підхід до антикризового менеджменту спрямований на попередження кризових явищ та підтримку стабільного функціонування підприємства навіть у разі появи загроз і ризиків. Основною метою в такому випадку є збереження економічної рівноваги організації та своєчасне реагування на можливі зовнішні впливи.

Ще один підхід концентрується на попереджувальних заходах, спрямованих на усунення кризових факторів до їхнього виникнення. Це вказує на необхідність комплексного підходу до визначення сутності антикризового управління, що враховує різні підходи та їхні аспекти.

У таблиці 1.1 наведено різні визначення поняття «антикризовий менеджмент» від різних авторів, що дозволяє виокремити основні елементи цього поняття та вивести узагальнене визначення.

Таблиця 1.1 – Основні підходи до визначення «антикризового управління»

Етапи	Представники	Визначення	Ключові слова
Класичний підхід	Покритан П. А.	Антикризове управління вивчає економічні взаємовідносини, що супроводжуються кризовими явищами в підприємствах	Економічні взаємовідносини, кризові явища
Управлінський підхід	Кошкін В. І.	Об'єднання форм та методів для реалізації антикризових заходів на підприємстві-боржнику	Антикризові заходи, методи, форми
Функціональний підхід	Довгань Д. А.	Система дій, спрямована на відновлення платоспроможності, ліквідності та прибутковості підприємства	Платоспроможність, ліквідність, прибутковість
Стратегічний підхід	Шпачук В. В.	Система управління, що забезпечує стійкість і стабільність організації через адаптацію до змін	Стійкість, стабільність, адаптація
Операційний підхід	Бурій С. А., Мацеха Д. С.	Постійний моніторинг та попереднє реагування на загрози, спрямовані на всі елементи підприємства	Моніторинг, загрози, попереднє реагування

Джерело: складено автором на основі джерел 15,28

З проведеного аналізу, представленого в таблиці 1.1, можна стверджувати, що антикризове управління – це комплекс заходів та стратегій, спрямованих на попередження, прогнозування та усунення кризових явищ у діяльності підприємства, що забезпечує його стійкість, адаптацію до змін та ефективне функціонування в умовах ризику.

Не лише визначення поняття «антикризовий менеджмент» має численні підходи, але й методи його впровадження у діяльність підприємств відрізняються

за своїм характером. Таблиця 1.2 демонструє погляди різних науковців на стратегії впровадження антикризового управління у підприємствах.

Таблиця 1.2 – Підходи дослідників до впровадження антикризового управління на підприємствах

Автор	Погляди	Плюси	Мінуси
Супрун В. О.	Антикризове управління включає контролінг, реінжиніринг, фінансову санацію, інвестиційний менеджмент	Інтегрований підхід, повний аналіз	Вимагає значних ресурсів
Чернявська Т. А.	Передкризове управління з акцентом на тактичні та стратегічні дії	Проактивний підхід, мінімізація ризиків	Високі витрати на планування
Шевцова О. Й.	Взаємозв'язок антикризового управління з фінансовим менеджментом	Підвищує фінансову стійкість	Може не враховувати інші аспекти бізнесу
Горова К. О.	Використання аутсорсингу як елементу антикризового управління	Зниження витрат, підвищення ефективності	Залежність від зовнішніх постачальників
Горовий Д. А.	Включення віртуальних економічних відносин в систему антикризового управління	Інноваційний підхід, розширення можливостей	Недоліки у впровадженні в реальному секторі
Ткачук І. П.	Антикризові заходи через модернізацію бізнес-процесів	Підвищення конкурентоспроможності	Високі витрати на реорганізацію
Іванов О. С.	Упровадження сучасних ІТ-технологій у кризове управління	Оптимізація процесів, автоматизація	Потреба в висококваліфікованих кадрах
Петров С. М.	Фокус на короткостроковій фінансовій стабілізації через зовнішні інвестиції	Швидке відновлення фінансової стійкості	Ризик залежності від зовнішніх інвесторів
Мартинюк Л. В.	Використання інноваційного менеджменту для попередження криз	Прогресивний підхід, підвищення гнучкості	Високі витрати на впровадження інновацій
Поляков С. П.	Антикризове управління через оптимізацію виробничих потужностей	Збільшення ефективності використання ресурсів	Ризик недооцінки зовнішніх загроз

Джерело: складено автором на основі джерел 15,28

У таблиці 1.3 представлено концептуальний підхід до процесу антикризового менеджменту.

Таблиця 1.3 – Етапи антикризового управління для різних підприємств

Етапи-результати	Малі підприємства	Середні підприємства	Великі підприємства
1	2	3	4
1. Оцінка поточного стану	1 тиждень	2 тижні	1 місяць
-Аналіз	Основні фінансові показники	Комплексний аналіз фінансової стійкості	Глибокий аналіз фінансової стійкості і ліквідності
-Діагностика	Стислий аналіз фінансового стану	Повний огляд операцій та бізнес-процесів	Повний аудит всіх бізнес-процесів
-Стрес-тестування	Швидка перевірка на зовнішні ризики	Тестування на стійкість до зовнішніх факторів	Комплексне тестування на стійкість до макроекономічних факторів
2. Визначення кризових факторів	1 тиждень	2-3 тижні	1-1,5 місяця
-Загрози	Мінімальні загрози, переважно зовнішні	Виявлення широкого спектру загроз	Виявлення складних зовнішніх та внутрішніх загроз
-Ризики	Швидка оцінка ризиків банкрутства	Оцінка внутрішніх і зовнішніх ризиків	Глибока оцінка ризиків на рівні підприємства
-Проблемні зони	Визначення основних слабких місць	Ідентифікація ключових проблем у процесах	Ідентифікація ключових слабких місць та вразливостей
3. Розробка антикризових заходів	1-2 тижні	3-4 тижні	1-2 місяці
-Стратегія	Базова стратегія з фокусом на оперативні рішення	Розробка комплексної стратегії управління кризами	Визначення довгострокової антикризової стратегії
-Планування	Мінімальний план дій для стабілізації	Детальний план заходів з акцентом на гнучкість	Детальний план дій з кількома сценаріями
-Санация	Швидка оптимізація витрат	Виведення на стабільний рівень	Глибока фінансова санация для зменшення боргових навантажень
4. Впровадження коригувальних дій	1-3 місяці	4-6 місяців	6-12 місяців
-Оптимізація	Скорочення витрат і спрощення процесів	Перегляд витрат та ресурсів	Велика оптимізація витрат і бізнес-процесів

Продовження табл. 1.3

1	2	3	4
-Реструктуризація	Мінімальні зміни в управлінні	Часткове реформування бізнес-процесів	Суттєва реструктуризація компаній на всіх рівнях
-Фінансове оздоровлення	Спрямування на ліквідність.	Заходи для відновлення стабільності	Комплексні заходи для підвищення ліквідності та стабільності
5. Моніторинг та адаптація	Постійно	Постійно	Постійно
-Контроль	Основний контроль виконання	Регулярний контроль та аналіз результатів	Постійний контроль за реалізацією стратегії
-Аналіз	Оцінка результатів на кожному етапі	-	-
-Корекція	Негайне коригування при необхідності	Адаптація стратегії на основі аналізу	Гнучке коригування стратегії залежно від результатів аналізу
Основні результати	3-6 місяців	6-9 місяців	12-18 місяців
	Відновлення стійкості	Відновлення стійкості	Повне відновлення стійкості
	Зниження ризиків	Зниження ризиків	Зменшення ризиків
	Покращення конкурентоспроможності	Покращення ринкової позиції	Підвищення конкурентоспроможності та стабільності на ринку

Джерело: складено автором на основі джерел 4, 9, 15, 48

Цей рисунок демонструє повне врахування всіх можливих кризових факторів, що можуть вплинути на діяльність окремих бізнес-процесів підприємства.

Таким чином, будь-яке підприємство можна розглядати як складну систему, що складається з взаємопов'язаних елементів. Проблеми, пов'язані з виникненням криз, також можна аналізувати з позиції системного підходу [9, с. 4]. Якщо не відбувається руйнування організаційної структури, система зберігає свою цілісність, незважаючи на зовнішні та внутрішні загрози.

Під час своєї діяльності організаційна система може перебувати як у стійкому, так і в нестабільному стані. Стійкий стан характеризується ефективною роботою підприємства, що забезпечує стабільний розвиток, не зважаючи на вплив зовнішніх або внутрішніх факторів. Нестабільний стан, у свою чергу, пов'язаний з неефективною діяльністю, коли зовнішні чинники можуть суттєво вплинути на організацію та призвести до структурних змін.

Фактори, що впливають на стійкість підприємства, можуть бути як зовнішніми, так і внутрішніми. В умовах планової економіки стійкість підприємств забезпечувалась за рахунок зовнішніх факторів, таких як економічна підтримка чи адміністративне регулювання. Проте у ринкових умовах акцент змістився на внутрішні механізми, які повинні забезпечувати стабільне функціонування організації.

Поняття стійкості також неоднозначне. Розрізняють стабільний і квазістабільний стан системи. Стабільність означає, що всі компоненти системи функціонують без збоїв, тоді як квазістабільність передбачає наявність окремих перехідних процесів у певних елементах системи. Ці перехідні процеси можуть суттєво вплинути на загальний стан системи.

Перехідні періоди, як правило, супроводжуються змінами в поведінці, структурі чи організації системи. Ці зміни можуть мати як позитивні, так і негативні наслідки для підприємства [17, с. 10].

1.2 Сучасні технології у розробці рішень для антикризового управління підприємством

Економічне середовище, у якому функціонують сучасні підприємства, характеризується нестабільністю, високою конкуренцією та постійними змінами на ринку. Кризи можуть виникати як через недоліки у внутрішньому управлінні, так і через зовнішні фактори, які визначають економічний клімат, в якому працює організація.

Основними загрозами для бізнесу стають ризики втрати стійкості, погіршення фінансових показників, ослаблення конкурентних позицій, що може призвести до банкрутства підприємства. Щоб уникнути критичних наслідків, підприємство має своєчасно виявляти несприятливі фактори, оцінювати ризики та розробляти ефективні методи для мінімізації впливу кризових явищ.

Систематичний аналіз кризових процесів дозволяє не лише уникнути загроз банкрутства, але й закладає основи для стійкого розвитку та конкурентоздатності. Вирішення цих проблем вимагає комплексного підходу до управління, заснованого на глибокому розумінні суті кризових явищ, їх ознак та причин, а також можливих наслідків для підприємства. У цьому контексті важливим є використання як кількісних, так і якісних інструментів для прогнозування, діагностики і подолання кризи.

Антикризове управління – це комплекс дій, спрямованих на забезпечення фінансової стійкості підприємства та підтримання його конкурентоспроможності. Серед найбільш важливих методів антикризового управління, які використовуються для оцінки та подолання криз, можна виділити моніторинг, контролінг, диверсифікацію, реструктуризацію та санацію. Кожен із цих методів має свої особливості, переваги та обмеження.

Основні характеристики та доцільність використання цих методів наведені у таблиці 1.4.

Таблиця 1.4 – Характеристики та застосування основних методів подолання кризових ситуацій на підприємстві

Методи антикризового управління	Характеристика методу	Доцільність застосування для підприємств
Моніторинг	Постійне спостереження за внутрішнім та зовнішнім середовищем для виявлення потенційних загроз	Підходить для підприємств на стадії розвитку, а також для компаній, що працюють у конкурентних галузях
Контролінг	Забезпечує аналіз і обробку даних для прийняття ефективних рішень у кризових умовах	Застосовується на підприємствах зі складною структурою, що потребують оперативного управління
Диверсифікація	Розширення сфер діяльності, щоб знизити залежність від одного ринку або продукту	Оптимальний вибір для підприємств, що знаходяться на ранніх стадіях кризи або діють на нестабільних ринках
Реструктуризація	Організаційні та економічні зміни, спрямовані на підвищення ефективності	Доцільно використовувати на підприємствах, які стикнулися з довгостроковими кризами, що потребують глибоких структурних змін
Санація (внутрішня та зовнішня)	Відновлення фінансової стійкості через внутрішні або зовнішні джерела	Підходить для підприємств, що знаходяться на межі банкрутства і потребують фінансової підтримки

Джерело: складено автором на основі джерел 9, 17, 23

Моніторинг є важливим інструментом на всіх етапах існування підприємства, адже забезпечує інформаційне підґрунтя для стратегічного планування.

Переваги:

- дозволяє виявляти перші ознаки кризи на ранніх етапах, що надає можливість прийняти запобіжні заходи до поглиблення кризи;
- забезпечує постійний потік інформації про внутрішнє та зовнішнє середовище, що дозволяє оперативно адаптувати управлінські рішення;
- підходить для використання протягом всього життєвого циклу підприємства, зокрема на етапі активного розвитку та розширення діяльності.

Контролінг дозволяє відстежувати виконання планів санації, забезпечувати їхню адаптацію до змінних умов, а також розробляти програми подальшого розвитку підприємства. Основні методи контролінгу включають порівняльний аналіз (бенчмаркінг), аналіз вартості, аналіз точки беззбитковості, портфельний аналіз, ABC-аналіз, SWOT-аналіз [21, с. 3].

Переваги:

- забезпечує всебічний аналіз інформації, що дозволяє приймати обґрунтовані рішення у кризових ситуаціях;
- включає систему раннього попередження про можливі проблеми, що підвищує ефективність управління;
- допомагає у розробці та реалізації планів санаційних заходів, надаючи можливість тісної співпраці з зовнішніми експертами для кращої діагностики ситуації.

Диверсифікація також дозволяє ефективніше використовувати наявні ресурси, що сприяє підвищенню прибутковості та стійкості бізнесу.

Переваги:

- знижує залежність від одного продукту чи ринку, що мінімізує ризики від можливого падіння попиту;
- дозволяє оптимізувати використання наявних ресурсів шляхом розширення асортименту або освоєння нових ринкових ніш;
- ефективна для підприємств, що працюють у нестабільних ринкових умовах, оскільки забезпечує гнучкість і адаптивність.

Реструктуризація може включати реорганізацію підрозділів, зміну структури капіталу, перегляд стратегічних пріоритетів тощо. Раннє впровадження реструктуризації є особливо ефективним, адже дозволяє підприємству уникнути кризових явищ у майбутньому.

Переваги:

- дозволяє адаптувати структуру підприємства під нові умови ринку, підвищуючи його ефективність;
- може включати реорганізацію виробничих та управлінських процесів, що сприяє зростанню обсягів виробництва та конкурентоспроможності;
- ефективна на ранніх стадіях кризи, коли є можливість усунути першопричини проблем та забезпечити стійкість бізнесу.

Заходи санації включають реструктуризацію боргів, оптимізацію витрат, залучення нових інвестицій і підтримку від зовнішніх партнерів. Ефективна санація

дозволяє підприємству не лише подолати кризу, але й забезпечити довгострокову стійкість.

Внутрішня санація є менш витратною і дозволяє підприємству зберігати контроль над своїми ресурсами, що є особливо важливим у випадках, коли залучення зовнішніх інвестицій є обмеженим або небажаним.

Переваги:

- дозволяє відновити фінансову стабільність підприємства за рахунок власних чи зовнішніх ресурсів;
- ефективно забезпечує довгострокову платоспроможність і ліквідність, що є критично важливим для підприємств, що перебувають на межі банкрутства;
- підходить для підприємств, які потребують швидкого відновлення та стабілізації фінансового стану, дозволяючи їм зберегти конкурентоспроможність.

У практиці фінансового аналізу застосовуються різноманітні методики для діагностики та прогнозування кризових ситуацій. Серед найпоширеніших моделей, що використовуються для оцінки ймовірності банкрутства, можна виділити модель Бівера, двофакторну модель Альтмана, Z-рахунок Альтмана, модель Тоффлера, PAS-коефіцієнт, R-модель ризику, модель Зайцевої та інші.

Багато з цих моделей базуються на фінансових показниках, таких як коефіцієнти ліквідності, рентабельності, обсягів продажу, капіталізації та чистого прибутку. Основні кількісні моделі прогнозування банкрутства та їх специфіка застосування подано в таблиці 1.5.

Таблиця 1.5 – Основні кількісні моделі прогнозування фінансової стабільності підприємства та їхні особливості

Назва моделі	Формула	Пояснення складових формули	Доцільність застосування
1	2	3	4
Шестифакторна модель Зайцевої	$K = 0,25K_{зп} + 0,1K_z + 0,2K_c + 0,25K_{зр} + 0,1K_{ск} + 0,1K$	$K_{зп}$ – збитковість; K_z – співвідношення кредиторської і дебіторської заборгованості; K_c – зобов'язання до ліквідних активів	Використовується для підприємств з непрозорою ринковою капіталізацією; прийнятна для кризових ситуацій

1	2	3	4
Двофакторна модель	$Z = -0,3877 - 1,0736 K1 + 0,0579 K2$	K1 – коефіцієнт покриття; K2 – відношення позикових коштів до балансу	Застосовується у підприємствах США; підходить для простого прогнозування
Чотирьохфакторна R-модель	$R = 8,38K1 + K2 + 0,054K3 + 0,63K4$	K1 – оборотний капітал до активів; K2 – чистий прибуток до власного капіталу; K3 – виручка до активів	Ефективна для підприємств у стабільних ринкових умовах; потребує оновлення в сучасному контексті
Модель Альтмана	$Z = 0,717X1 + 0,847X2 + 3,107X3 + 0,42X4 + 0,995X5$	X1 – оборотний капітал до активів; X2 – нерозподілений прибуток до активів; X3 – операційний прибуток до активів	Застосовується для підприємств, чії акції котируються; має високий рівень точності прогнозування
Модель Бівера	Використання комплексу показників	Включає сукупність фінансових коефіцієнтів для оцінки фінансового стану	Підходить для підприємств з усталеною фінансовою практикою, потребує адаптації до галузі
Модель Таффлера	$T = 0,53X1 + 0,13X2 + 0,18X3 + 0,16X4$	X1 – прибуток до поточних зобов'язань; X2 – поточні активи до зобов'язань; X3 – зобов'язання до активів	Застосовується для експрес-аналізу; в Україні може використовуватися як допоміжний інструмент

Джерело: складено автором на основі джерел 4,21

Аналізуючи ці моделі, можна виокремити їхні переваги та недоліки. Наприклад, багато моделей не враховують специфіку галузі, суб'єктивність у виборі показників та різні вагові коефіцієнти для різних індикаторів. Кожен метод має свої обмеження, тому важливо використовувати комплексний підхід, що враховує різні аспекти діяльності підприємства.

Оскільки жодна з методик не є універсальною, під час розробки стратегії подолання кризи важливо враховувати обмеження кожного методу.

До основних недоліків належать:

1. недостатнє врахування галузевих особливостей, що ускладнює адаптацію методів до конкретної ситуації;

2. неврахування факторів, що ґрунтуються на специфічних умовах функціонування підприємства;
3. суб'єктивний характер підбору показників для аналізу, що може вплинути на об'єктивність отриманих результатів;
4. недостатність врахування впливу різних показників на загальну оцінку діяльності підприємства;
5. ігнорування показників, що обчислюються на основі чистого грошового потоку, що може призвести до неточностей у прогнозуванні [4].

Керівники підприємств повинні мати достатньо знань і навичок для використання різних методів антикризового управління, адже лише комплексний підхід дозволяє отримати об'єктивну картину фінансового стану підприємства. Поєднання кількох методик дає змогу глибше проаналізувати ризики, обрати найефективніші інструменти для стабілізації ситуації та мінімізувати загрози банкрутства.

Антикризове управління – це не лише набір інструментів, а й стратегічний процес, який потребує системного підходу, здатності адаптуватись до змін та постійного вдосконалення методів роботи. Ефективне антикризове управління сприяє не лише подоланню кризових явищ, а й формуванню основ для довгострокового розвитку і забезпечення стабільності в умовах сучасної економічної нестабільності.

1.3 Контролінг як інструмент антикризового маркетингового моделювання діяльності підприємства

Одним із головних аспектів антикризового менеджменту є управління маркетинговою діяльністю, орієнтованою на адаптацію до кризових умов. З огляду на антикризове управління, маркетинг стає ключовим напрямом, що включає в себе кілька важливих складових для підтримки стабільності підприємства на ринку [14].

Основні складові антикризового маркетингового управління охоплюють: 1. аналіз ринку (включаючи дослідження товарів, споживчого попиту, аналіз

основних показників ринку, вивчення ринкових тенденцій, сегментацію та визначення цільової аудиторії, дослідження обсягів ринку та частки підприємства в ньому); 2. регулювання асортименту (розробка товарної стратегії, вибір виробничої маркетингової політики, планування виробничої програми, інноваційні розробки, прогнозування життєвого циклу продуктів);

3. організація збуту (вибір форм та методів реалізації продукції, розробка плану витрат на збут, формування попиту та стимулювання продажів);

4. управління рекламними кампаніями (вибір каналів реклами, планування рекламної стратегії, складання бюджету на рекламу).

Управління маркетингом (розробка стратегії маркетингу, створення комплексної маркетингової програми) (рисунк 1.1).

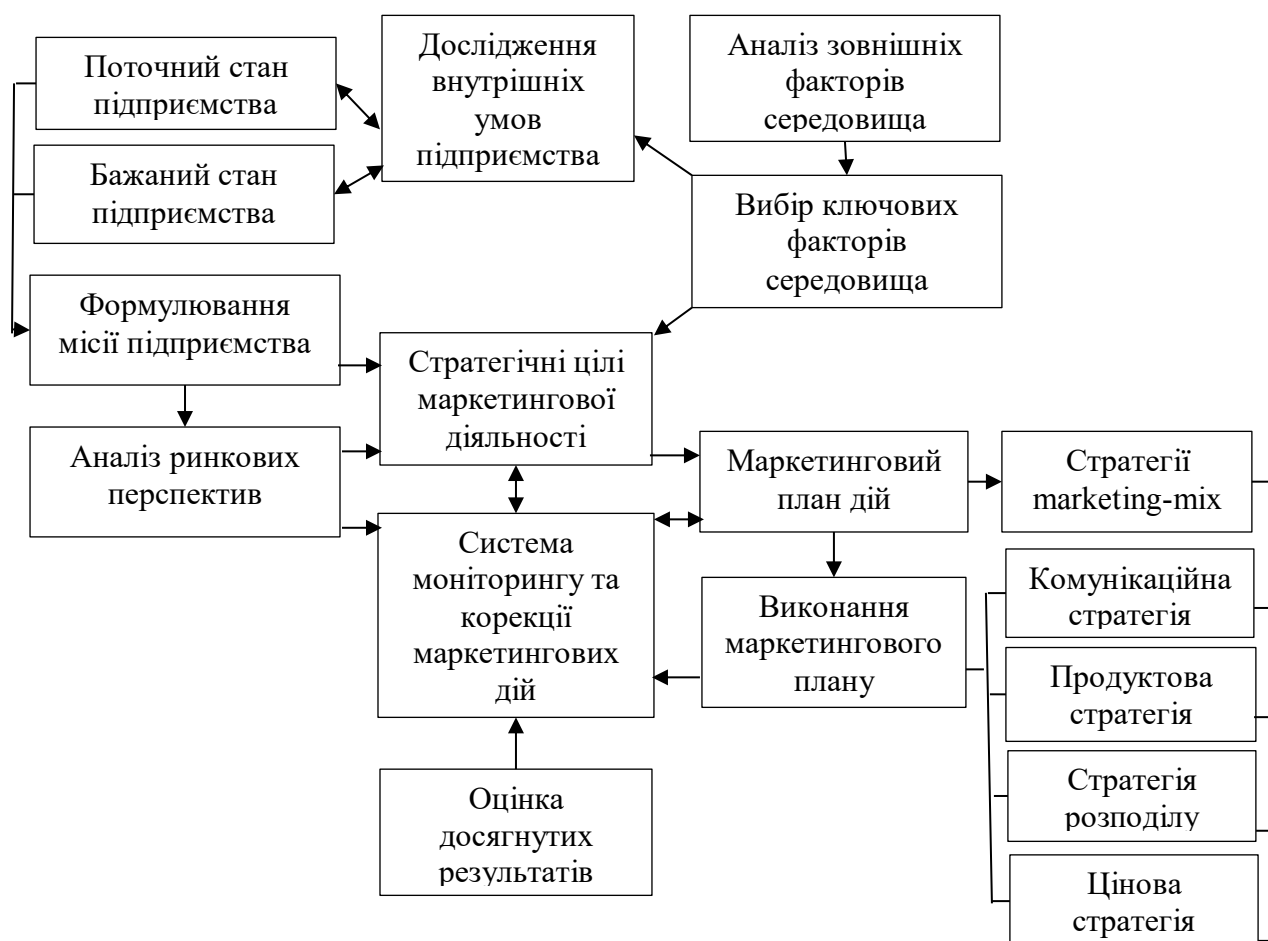

Рисунок 1.1 – Модель антикризового маркетингового управління на підприємстві

Джерело: складено автором на основі джерел 4,21

Для підвищення ефективності маркетингових заходів необхідно регулярно проводити маркетингові дослідження, що є комплексом методів збору, обробки, аналізу та прогнозування інформації для прийняття обґрунтованих рішень. Маркетингові дослідження мають бути побудовані на єдиних наукових принципах, базуватися на загальновизнаних теоріях і забезпечувати досягнення стратегічних цілей. Основні елементи маркетингового дослідження можна представити у вигляді окремих компонентів (рисунок 1.2).

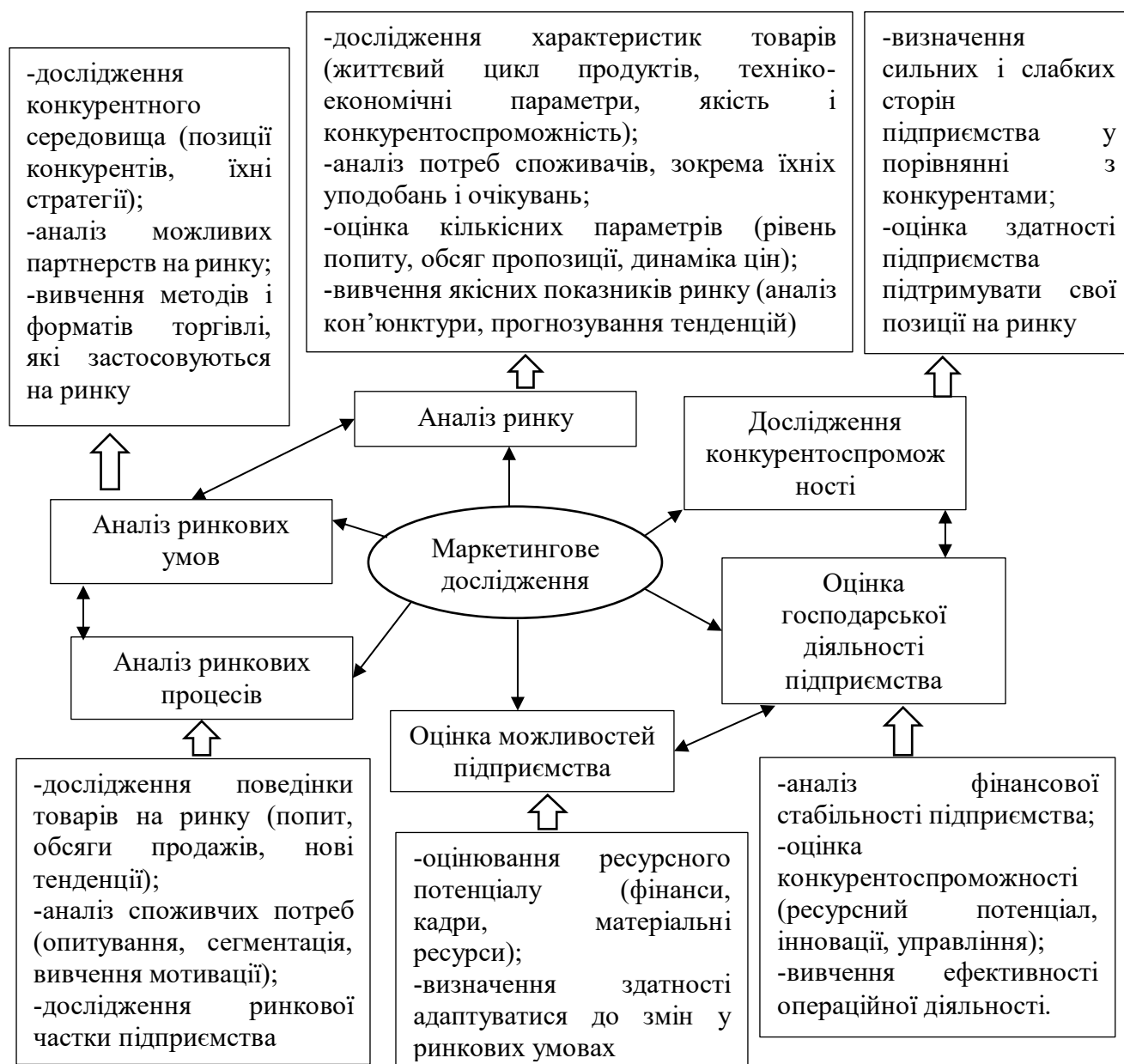

Рисунок 1.2 – Головні компоненти системи маркетингових досліджень

Джерело: складено автором на основі джерел 17, 21

Ключова мета маркетингового дослідження полягає у створенні інформативно-аналітичної бази для вибору оптимальних рішень.

Для досягнення цього необхідно вирішити низку завдань, зокрема [17]:

- збір та обробка інформації: включає в себе формування інформаційного поля для оцінки стану ринку;
- оцінка ринкової ситуації: аналітична оцінка кон'юнктури та перспектив ринку, що дозволяє визначити можливості зростання підприємства;
- аналіз конкурентного середовища: оцінка частки ринку, займаної конкурентами, їхньої прибутковості, цінової політики та маркетингових стратегій;
- визначення потенціалу підприємства: включає оцінку можливостей підприємства з урахуванням його фінансових ресурсів, технологій та інших внутрішніх факторів;
- прогноз попиту: включає передбачення рівнів попиту на продукцію та можливих коливань ринку;
- оцінка комерційного ризику: визначення можливих ризиків для підприємства у разі зміни ринкової кон'юнктури або появи нових конкурентів;
- аналіз маркетингових стратегій: оцінка і коригування поточних стратегій ціноутворення, збуту, рекламної активності та маркетингових програм;
- аналіз споживчих уподобань: включає вивчення думок, потреб і очікувань споживачів відносно продукції підприємства;
- оцінка ефективності реклами: аналіз результативності рекламних заходів та їх впливу на ринок і потенційних споживачів;
- тестування продукції: включає випробування товару на відповідність очікуванням ринку, аналіз ефективності товарного асортименту;
- моніторинг маркетингових програм: постійний контроль за виконанням планів і програм маркетингу.

Маркетингове дослідження виступає як методичний процес пошуку та розв'язання питань, що стосуються продукції підприємства та безпосередньо впливають на його загальну ефективність. Важливою складовою системи

антикризового управління стає маркетингова діяльність, що забезпечує здатність реагувати на кризові сигнали на ринку.

При цьому значення антикризового управління маркетингом особливо актуалізується в умовах, коли підприємство не досягає запланованих маркетингових цілей або коли необхідно скористатися сприятливими ринковими умовами. Однією з важливих складових маркетингових досліджень є аналіз зовнішніх факторів, що впливають на функціонування підприємства.

Ринковий аналіз включає наступні заходи:

- оцінка продуктів і послуг – спостереження за їх життєвим циклом, порівняння техніко-економічних показників, розробка нових продуктів, оновлення існуючих, аналіз якості товарів;
- аналіз споживчої поведінки – класифікація споживачів, дослідження мотивацій, проведення опитувань для з'ясування їхніх потреб;
- аналіз каналів збуту – включає дослідження структури збутових каналів, оцінку типів складських приміщень;
- аналіз конкурентів – вивчення аналогічної продукції, аналіз взаємозамінних товарів та стратегій конкурентів;
- аналіз умов роботи підприємства – оцінка комунікаційної активності, реакції споживачів на рекламу, ефективності стимулювання збуту.

Отриману інформацію обробляють за допомогою статистичних методів: регресійного аналізу, варіаційного аналізу, факторного аналізу, кластерного аналізу та багатомірного шкалювання.

Відповідно до цього можна визначити основний напрям діяльності підприємства на ринку. Метод агрегування дозволяє охопити загальний ринок через виробництво продуктів, що призначені для широкого кола споживачів, а диференційований підхід фокусується на виділенні ринкових сегментів [22].

Сегментація ринку здійснюється на основі різних критеріїв: особливостей споживачів, товарів, каналів розподілу, цінової політики, географічного розташування, рівня конкуренції.

Кожен сегмент визначається з урахуванням можливостей і стратегій підприємства. Результатом сегментації стає план маркетингу, що враховує переваги підприємства в обраному ринковому сегменті та спрямований на досягнення максимального прибутку.

Орієнтація на цільовий сегмент дозволяє підприємству оптимізувати виробничий процес, знизити зайві витрати (на рекламу, зберігання товарів тощо) і посилити ринкові позиції. Для забезпечення лідерства в цільовому сегменті використовується позиціонування продукції.

Позиціонування передбачає застосування маркетингового міксу (товар, ціна, розподіл, збут, реклама), врахування недоліків конкурентів, підвищення репутації товару та розширення кола покупців.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ТОВ «ІНТЕРПАЙП ВТОРМЕТ» У
2021-2023 РР.

2.1 Оцінка ефективності фінансових показників і прибутковості діяльності підприємства

Для підвищення ефективності управління підприємством необхідно систематично проводити оцінку процесів формування, розподілу та використання прибутку. Результати такого аналізу мають вирішальне значення не лише для ТОВ «Інтерпайп Втормет», а й для зацікавлених сторін, включаючи інвесторів, банки, податкові органи та менеджмент.

Основні завдання аналізу фінансових результатів:

1. оцінка обсягів, складу та динаміки фінансових показників діяльності;
2. визначення ступеня досягнення запланованих фінансових результатів;
3. загальний огляд виконання стратегічних прогнозів;
4. аналіз відхилень фактичних даних від прогнозованих;
5. дослідження впливу зовнішніх і внутрішніх чинників на прибутковість;
6. виявлення резервів для підвищення прибутку;
7. розробка заходів для максимізації використання виявлених резервів.

Аналіз фінансових результатів є ключовим компонентом системи оцінки фінансового стану. Він базується на використанні звітності, зокрема форми №2 «Звіт про сукупний дохід», із фокусом на окремих статтях, що дають змогу оцінити загальну ефективність діяльності підприємства. Усі результати аналізу подані в таблиці 2.1.

Чистий дохід ТОВ «Інтерпайп Втормет» демонстрував змішані тенденції. За період з 2021 до 2023 року відбулося його поступове зменшення. У 2021 році дохід становив 16 440 784 тис. грн., у 2022 році зменшився до 11 632 323 тис. грн., а у 2023 році досяг позначки 10 383 634 тис. грн. Така тенденція свідчить про скорочення обсягів реалізації через зниження попиту на ринку та загальні економічні труднощі.

Таблиця 2.1 – Аналіз фінансової продуктивності і ефективності діяльності ТОВ «Інтерпайп Вторинет» за 2021-2023 рр.

Показник	Формула	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення	
					2022 / 2021 рр.	2023 / 2022 рр.
Доходи від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг (чистий прибуток)	ф.2р.2000	16440784	11632323	10383634	-4808461	-1248689
Витрати на виробництво реалізованої продукції, товарів, робіт і послуг	ф.2 р.2050	14404877	10963650	8918372	-3441227	-2045278
Загальний прибуток (збиток) до відрахувань	ф.2.р.2090	2035907	668673	1465262	-1367234	796589
Додаткові доходи від операційної діяльності	ф.2.р.2120	0	0	0	0	0
Витрати на адміністративне управління	ф.2.р.2130	585865	418086	452257	-167779	34171
Витрати, пов'язані зі збутом продукції	ф.2.р.2150	11575	9266	7976	-2309	-1290
Фінансовий результат операційної діяльності (прибуток або збиток)	ф.2.р.2190	1270799	206307	910277	-1064492	703970
Фінансовий результат звичайної діяльності до сплати податків	ф.2.р.2290	983001	558637	-795147	-424364	-1353784
Чистий фінансовий результат (прибуток або збиток)	ф.2.р.2350	452558	199848	-795147	-252710	-994995

Джерело: складено автором

Собівартість реалізованої продукції за цей період також зменшувалася: з 14 404877 тис. грн. у 2021 році до 8 918372 тис. грн. у 2023 році. Хоча це й може здаватися позитивною зміною, така тенденція викликана скороченням виробничих процесів через економічну нестабільність.

Головним аспектом, що вплинув на собівартість продукції, є зношеність основних фондів, що знижує продуктивність праці. Для підприємства необхідно розробити стратегію модернізації обладнання та ефективного використання основних засобів.

Валовий прибуток за аналізований період мав нестабільну динаміку. У 2022 році відбулося скорочення прибутку, однак у 2023 році підприємству вдалося досягти покращення фінансових показників, що свідчить про позитивний вплив оптимізації управлінських рішень.

Адміністративні витрати зменшилися у 2022 році, але вже у 2023 році знову зросли. Це свідчить про потребу у вдосконаленні системи контролю витрат, адже їхній ріст може негативно вплинути на загальні фінансові результати.

Прибуток від операційної діяльності демонстрував негативну динаміку, що є ознакою кризової ситуації. У 2021 році цей показник становив 1 270799 тис. грн., однак у 2022 році скоротився на 1 064492 тис. грн., а у 2023 році залишався нижчим за рівень 2021 року.

У 2023 році підприємство отримало від’ємний чистий прибуток, що свідчить про необхідність перегляду фінансової стратегії та політики ціноутворення. Основними причинами цього стали зовнішні економічні фактори, включаючи нестабільність курсу валют, інфляцію та зростання витрат на сировину.

Аналіз показників рентабельності ТОВ «Інтерпайп Втормет» за період 2021–2023 років демонструє змішані результати, які вказують на наявність як позитивних тенденцій, так і проблем, що потребують термінового вирішення (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Обчислення основних фінансових індикаторів рентабельності ТОВ «Інтерпайп Втормет» за 2021–2023 рр.

Показник	Формула	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення	
					2023 / 2021 рр.	2023 / 2022 рр.
1	2	3	4	5	6	7
Прибутковість (або збитковість) від основної діяльності, %	$\frac{\phi.2p.2090}{\phi.2p.2050} \times 100$	14,13	6,10	16,43	2,30	10,33
Рівень ефективності (або збитковості) операційної діяльності, %	$\frac{\Phi 2p.2190(2195)}{\Phi 2p.(2050+2130*100+2150+2180)}$	8,38	1,81	9,61	1,23	7,80
Прибутковість (або збитковість)	$\frac{\Phi 2p.2290(2295)}{\Phi 2p.(2050+2130*100)}$	6,48	4,89	-8,39	-14,87	-13,28

1	2	3	4	5	6	7
звичайної господарської діяльності, %	+2150+2180)					
Рентабельність загального капіталу підприємства	$\frac{\phi.2p.2290}{\phi.1p.1900} \times 100$	3,46	1,79	-2,37	-5,83	-4,16
Прибутковість валового доходу від реалізованої продукції	$\frac{\phi.2p.2090}{\phi.2p.2000} \times 100$	2,71	1,30	-5,47	-1,41	-6,77
Ефективність операцій від реалізації продукції	$\frac{\phi.2p.2190}{\phi.2.p.2000} \times 100$	12,38	5,75	14,11	1,73	8,36
Чистий рівень прибутковості реалізованої продукції	$\frac{\phi.2p.2350}{\phi.2p.2000} \times 100$	7,73	1,77	8,77	1,04	6,99
Валовий рівень ефективності виробничих процесів	$\frac{\phi.2p.2090}{\phi.2p.2050} \times 100$	2,75	1,72	-7,66	-10,41	-9,38
Чистий рівень прибутковості виробництва	$\frac{\phi.2p.2350}{\phi.2.p.2050} \times 100$	14,13	6,10	16,43	2,30	10,33

Джерело: складено автором

Валова рентабельність на кінець 2023 року досягла 16,43%, що перевищує показники 2021 року на 2,3% і 2022 року на 10,33%. Це позитивний результат, який свідчить про підвищення ефективності операційного управління. Водночас цей показник демонструє потребу у подальшій оптимізації витрат і розширенні обсягів реалізації для стабільного зростання.

Рентабельність операційної діяльності також демонструє позитивну динаміку, зростаючи до 9,61% у 2023 році. Цей результат перевищує показники 2021 року на 1,23% і 2022 року на 7,8%. Зростання операційної рентабельності свідчить про покращення управління операційними процесами. Проте підприємству слід посилити роботу над збільшенням обсягів реалізації продукції для забезпечення стійкої динаміки зростання.

Рентабельність звичайної діяльності мала негативний характер. У 2023 році цей показник досяг від'ємного значення (-8,39%), що на 14,87% менше порівняно з 2021 роком і на 13,28% менше за 2022 рік. Це є свідченням серйозних проблем із загальною ефективністю діяльності підприємства, що потребує термінових заходів для вирішення кризових ситуацій.

Рентабельність капіталу у 2023 році також мала від'ємне значення (-2,37%), що на 5,83% менше за показник 2021 року. Цей показник сигналізує про недостатню ефективність використання інвестиційних ресурсів. Для покращення цього показника підприємству необхідно активніше залучати нові технології та вдосконалювати управлінські механізми.

Валовий рівень рентабельності виробництва у 2023 році також зазнав негативного значення (-7,66%), що є тривожним сигналом. Зниження цього показника на 10,41% порівняно з 2021 роком вказує на необхідність модернізації виробничих процесів.

Операційна рентабельність реалізованої продукції показала зростання на 1,73% відносно 2021 року та на 8,36% порівняно з 2022 роком. Це свідчить про здатність підприємства адаптуватися до змін зовнішнього середовища та оптимізувати операційні витрати.

Чиста рентабельність реалізованої продукції на кінець 2023 року склала 8,77%, що на 1,04% більше за показник 2021 року і на 6,99% перевищує результат 2022 року. Цей результат є одним із найпозитивніших серед показників підприємства.

Результати аналізу свідчать про неоднозначність фінансових результатів ТОВ "Інтерпайп Вторинет" за аналізований період. З одного боку, зростання окремих показників, таких як валова рентабельність і операційна рентабельність реалізованої продукції, свідчить про успішні кроки в оптимізації витрат. З іншого боку, від'ємні показники рентабельності капіталу та звичайної діяльності сигналізують про наявність серйозних проблем.

Основні проблеми, виявлені під час аналізу:

- недостатня ефективність використання капіталу;

- зниження рентабельності звичайної діяльності, що може свідчити про неефективну стратегію управління в окремих сегментах;
- відсутність сталого зростання через зовнішні економічні фактори, такі як нестабільність курсу валют і загальна інфляція.

Рекомендації для удосконалення управлінських механізмів:

- оптимізація витрат – підприємству необхідно зосередитися на зниженні собівартості продукції через модернізацію обладнання та впровадження нових технологій;
- диверсифікація ринків збуту – вихід на нові ринки може стати важливим фактором для збільшення обсягів реалізації;
- підвищення ефективності використання капіталу – для цього доцільно залучати інвестиції, спрямовані на розвиток основних засобів виробництва;
- розробка антикризових стратегій – виключення адаптивних методів управління для стабілізації фінансових показників та уникнення збитковості;
- активізація роботи з клієнтами – покращення якості обслуговування та маркетингових заходів може сприяти збільшенню лояльності клієнтів.

2.2 Аналіз підприємницької діяльності через призму стратегічного контролінгу в рамках антикризового управління

ТОВ «Інтерпайп Втримет» стикається із низкою викликів і можливостей, характерних для сучасного економічного середовища, яке вимагає впровадження дієвих антикризових заходів та вдосконалення управлінських механізмів. Аналіз сильних і слабких сторін підприємства, а також зовнішніх можливостей і загроз, є основою для створення ефективної стратегії розвитку. SWOT-аналіз дозволяє оцінити внутрішній стан підприємства, а також визначити зовнішні чинники, які впливають на його діяльність.

Для ТОВ «Інтерпайп Втримет» SWOT-аналіз був реалізований у вигляді матриці (табл. 2.3), яка дала змогу оцінити потенціал підприємства для подолання кризових ситуацій. Цей аналіз став важливим інструментом для формулювання

стратегічних пріоритетів і напрямків розвитку на найближчі роки, враховуючи можливі ризики до 2025 року.

Таблиця 2.3 – Систематизований SWOT-аналіз для підприємства ТОВ «Інтерпайп Втримет»

Переваги	Недоліки
- високий рівень кваліфікації працівників	- недостатня фінансова стабільність
- сучасне обладнання та доступ до ресурсів	- застарілі методи використання виробничого устаткування
- надійні зв'язки з постачальниками та партнерами	- високі витрати на транспорт
- ефективні прямі канали реалізації продукції	- неповне використання виробничих потужностей
- компактна та гнучка організаційна структура	- відсутність централізованого підрозділу для спеціалізованих завдань
- довіра серед клієнтів та позитивний імідж у регіоні	- висока вартість виробництва продукції через неефективність процесів
Можливості	Ризики
- розширення географії збуту продукції	- збільшення кількості конкурентів на ринку
- доступ до нових технологій для зниження собівартості	- коливання економічної стабільності
- вихід на ринки з меншою конкуренцією	- підвищення витрат на сировину
- інвестиції у покращення якості продукції	- зростання законодавчих вимог до виробництва
- формування довгострокових контрактів із постачальниками	- можливість втрати ключових клієнтів через зміни умов на ринку

Джерело: складено автором

Результати аналізу свідчать про значний потенціал підприємства у нарощуванні конкурентних переваг. Зокрема, до сильних сторін ТОВ «Інтерпайп Втримет» належать:

- достатній рівень кваліфікації працівників;
- налагоджені виробничі процеси;
- високий рівень лояльності клієнтів у регіоні.

Водночас підприємство стикається зі слабкими сторонами, такими як обмеженість фінансових ресурсів для масштабної модернізації виробництва та недостатня диверсифікація ринків збуту. Ці фактори обмежують можливості для швидкого виходу на нові ринки.

У зовнішньому середовищі ТОВ «Інтерпайп Втормет» може скористатися низкою можливостей, включаючи:

- освоєння нових ринків збуту;
- оптимізацію витрат через інтеграцію постачальників;
- запровадження нових послуг, які підвищують конкурентоспроможність.

Проте підприємство також стикається із загрозами, такими як:

- зростання конкуренції на ринку;
- невизначеність у податковому та законодавчому регулюванні;
- можливість втрати клієнтів через зміни у зовнішніх умовах.

Для врахування впливу зовнішніх чинників також було проведено PEST-аналіз (табл. 2.4), який показав, що на діяльність ТОВ «Інтерпайп Втормет» значно впливають політичні, економічні, соціальні та технологічні фактори.

Таблиця 2.4 – Оцінка впливу макро- та мікрофакторів на діяльність ТОВ «Інтерпайп Втормет»

Політичні аспекти	Економічні аспекти
- стабільність у регулюванні бізнесу	- загальна ситуація на ринку – підйом чи спад економіки
- введення нових норм щодо екології	- інфляційні процеси, які впливають на купівельну спроможність
- підтримка галузі через державні програми	- зміна валютного курсу та вплив на закупівлю ресурсів
- збільшення контролю за конкуренцією	- вартість енергоресурсів і сировини
Соціальні фактори	Технологічні фактори
- ріст інтересу до локальної продукції	- впровадження нових автоматизованих систем
- демографічні зміни та мобільність робочої сили	- застосування передових методів виробництва
- підвищення стандартів життя	- розробка нових продуктів для задоволення попиту
- збільшення уваги до екологічних стандартів продукції	- інтеграція інновацій для скорочення витрат

Джерело: складено автором

Політична нестабільність і регуляторні обмеження можуть створити додаткові ризики, тоді як соціальні та технологічні аспекти відкривають перспективи для впровадження інновацій і підвищення ефективності роботи.

На основі проведеного аналізу для ТОВ «Інтерпайп Вторинет» доцільним є впровадження комбінованої стратегії, яка дозволить одночасно зміцнити поточні позиції підприємства та підготувати його до виходу на нові ринки. Основні напрями стратегії включають:

1. Зниження витрат:
 - оптимізація виробничих процесів;
 - скорочення залежності від зовнішніх постачальників через інтеграцію ресурсів.
2. Підвищення конкурентоспроможності:
 - впровадження нових послуг і продуктів на основі існуючих потужностей;
 - модернізація обладнання з використанням інноваційних технологій.
3. Розширення ринків:
 - активізація рекламної діяльності для залучення нових клієнтів;
 - укладення довгострокових угод з новими партнерами.
4. Зміцнення іміджу:
 - розробка програм підвищення лояльності клієнтів;
 - підвищення якості обслуговування і створення позитивного іміджу компанії.

Також підприємство має бути готовим до адаптації у разі змін у зовнішньому середовищі. Це включає регулярний перегляд стратегічних планів, моніторинг ринкової ситуації та активну взаємодію з ключовими партнерами. Особливу увагу слід приділити зниженню залежності від зовнішніх факторів, таких як коливання сировинних цін чи законодавчі зміни.

Застосування SWOT- і PEST-аналізу до діяльності ТОВ «Інтерпайп Вторинет» дозволило визначити його сильні та слабкі сторони, можливості для розвитку та потенційні загрози. На основі отриманих даних було розроблено стратегію, яка спрямована на удосконалення управлінських механізмів у контексті антикризового

управління. Це забезпечить підприємству стабільність у короткостроковій перспективі та створить умови для стійкого розвитку у майбутньому до 2025 року.

Запровадження зазначених заходів дозволить ТОВ «Інтерпайп Втримет» ефективно реагувати на кризові ситуації, використовувати наявні можливості та знижувати вплив негативних зовнішніх чинників, що є ключовою умовою для збереження його конкурентоспроможності.

2.3. Визначення ступеня загрози банкрутства підприємства

Сучасний етап економічного розвитку висуває особливі вимоги до механізмів управління підприємствами. Оцінка ймовірності банкрутства є однією з ключових складових антикризового управління. Вона дозволяє своєчасно визначити загрози фінансової нестабільності, що є важливим кроком для забезпечення довгострокової життєздатності суб'єктів господарювання.

Існуючі методики прогнозування неплатоспроможності спрямовані на аналіз фінансового стану підприємства, його кредитоспроможності та інвестиційної привабливості. Будь-якій організації, яка демонструє високий рівень ризиків фінансової кризи, необхідні невідкладні управлінські заходи для мінімізації загроз.

В Україні розробка багатофакторних моделей для діагностики банкрутства стикається з численними викликами:

1. недосконала нормативно-правова база, яка часто є джерелом нестабільності;
2. недостатній облік ключових чинників, що впливають на фінансову стійкість суб'єктів господарювання;
3. неякісні та неповні статистичні дані, які ускладнюють прогнозування.

Існуючі моделі здебільшого адаптовані до умов інших країн і не враховують особливостей української економіки. Вони базуються на даних, зібраних у стабільних ринкових умовах, що обмежує їхню ефективність у середовищі з високим рівнем нестабільності.

Для ефективного управління ризиками банкрутства підприємств було обрано п'ять основних моделей діагностики. Їхній вибір зумовлений здатністю оцінювати фінансову стійкість з різних аспектів, забезпечуючи комплексність аналізу. Моделі дозволяють ідентифікувати ризики на різних етапах, від короткострокового прогнозування до довгострокового стратегічного планування, враховуючи локальні умови української економіки.

Модель Ліса, що враховує фінансову ліквідність, рентабельність та фінансову незалежність, добре підходить для загального аналізу підприємств різних розмірів і галузей. Чутлива до зовнішніх економічних умов, особливо в нестабільних економіках.

Формула для обчислення виглядає так

$$Z_L = 0,063x_1 + 0,092x_2 + 0,057x_3 + 0,001x_4 \quad (2.1)$$

У таблиці 2.5 наведено початкові дані для виконання розрахунків та підсумкові значення відносно розрахунку ймовірності банкрутства на ТОВ «Інтерпайп Втримет» у 2021-2023 рр.

Таблиця 2.5 – Обчислення коефіцієнтів ймовірності банкрутства підприємства ТОВ «Інтерпайп Втримет» у 2021-2023 рр. за методом Ліса

Показник	Формула	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. від 2021 р.
x_1	$\frac{\text{ф. 1р. 1195}}{\text{ф. 1р. 1300}}$	0,4	0,41	0,5	0,1
x_2	$\frac{\text{ф. 2р. 2290}}{\text{ф. 1р. 1300}}$	0,035	0,018	-0,02	-0,055
x_3	$\frac{\text{ф. 1р. 1420}}{\text{ф. 1р. 1300}}$	0,12	0,06	0,03	-0,09
x_4	$\frac{\text{ф. 1р. 1495}}{\text{ф. 1(1900 – р. 1495)}}$	1,42	0,97	0,76	-0,66
Z-показник		0,04	0,03	0,316	0,276

Джерело:

У 2021 році показник становив 0,042, підтверджуючи стабільний фінансовий стан. У 2022 році значення знизилося до 0,031, сигналізуючи про зростання ризиків, тоді як у 2023 році показник відновився до 0,038, що свідчить про поступову стабілізацію. Однак модель чутлива до зовнішніх економічних умов і менш адаптована до нестабільної економіки України.

Модель Таффлера надає можливість оцінити довгострокові перспективи підприємства, аналізуючи чотири основні фінансові показники. Ефективна лише за умов стабільного функціонування підприємств і достовірної звітності.

Розрахункова формула має такий вигляд:

$$Z_T = 0,53x_1 + 0,13x_2 + 0,18x_3 + 0,16x_4 \quad (2.2)$$

У таблиці 2.6 містяться вихідні показники для аналізу ймовірності банкрутства на ТОВ «Інтерпайп Втормет» у 2021-2023 рр. та подано результати обчислень

Таблиця 2.6 – Обчислення індикаторів ризику банкрутства підприємства ТОВ «Інтерпайп Втормет» у 2021-2023 рр. за методикою Таффлера

Показник	Формула	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. від 2021 р.
x_1	$\frac{\text{ф. 2р. 2190}}{\text{ф. 1р. 1695}}$	0,11	0,013	0,05	-0,06
x_2	$\frac{\text{ф. 1р. 1195}}{\text{ф. 1(р. 1595 + р. 1695)}}$	0,96	0,81	0,88	-0,08
x_3	$\frac{\text{ф. 1р. 1695}}{\text{ф. 1р. 1300}}$	1,7	2,03	2,31	0,61
x_4	$\frac{\text{ф. 1р. 1495}}{\text{ф. 1(р. 1900 - 1495)}}$	1,42	0,97	0,76	-0,66
Z-показник		0,72	0,63	0,68	-0,04

Джерело: складено автором

У 2021 році Z-показник становив 0,71, демонструючи низький ризик банкрутства. У 2022 році значення знизилося до 0,63, але ситуація залишалася

стабільною. У 2023 році показник зріс до 0,75, підтверджуючи позитивну динаміку. Ця модель добре підходить для аналізу довгострокової стійкості, однак залежить від стабільності економіки та якості фінансової звітності.

Модель Спрінгрейта була обрана через її адаптованість до умов малого та середнього бізнесу. Вона враховує чотири ключові фінансові коефіцієнти, що дозволяють швидко оцінити фінансовий стан.

Модель проста у використанні та має високу точність для короткострокових прогнозів. Точність зменшується зі збільшенням прогностичного горизонту.

Формула, що використовується для розрахунку, наведена нижче:

$$Z_C = 1.03x_1 + 3.07x_2 + 0.66x_3 + 0.4x_4 \quad (2.3)$$

Таблиця 2.7 містить дані, необхідні для проведення розрахунків ймовірності банкрутства на ТОВ «Інтерпайп Вторинет» у 2021-2023 рр. та результати відносно них

Таблиця 2.7 – Обчислення індикаторів ймовірності банкрутства підприємства ТОВ «Інтерпайп Вторинет» у 2021-2023 рр. за методом Спрінгрейта

Показник	Формула	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. від 2021 р.
x_1	$\frac{\text{ф. 1р. 1195}}{\text{ф. 1р. 1300}}$	0,4	0,41	0,5	0,1
x_2	$\frac{\text{ф. 2р. 2290}}{\text{ф. 1р. 1300}}$	0,035	0	0	-0,035
x_3	$\frac{\text{ф. 2р. 2290}}{\text{ф. 1р. 1695}}$	0,085	0,036	-0,04	-0,125
x_4	$\frac{\text{ф. 2р. 2000}}{\text{ф. 1р. 1300}}$	0,58	0,37	3,09	2,51
Z-показник		0,81	0,59	1,72	0,91

Джерело: складено автором

У 2021 році показник становив 0,78, що свідчило про наявність ризику банкрутства, проте без критичних загроз. У 2022 році значення знизилося до 0,59, вказуючи на погіршення ситуації. Однак у 2023 році Z-показник зріс до 1,18,

перевищивши критичне значення (0,862), що демонструє успішність впроваджених заходів стабілізації. Ця модель ефективна для короткострокового прогнозування, хоча її точність знижується при тривалих періодах аналізу.

Модель Альтмана широко відома завдяки високій точності прогнозування (95% на рік), що робить її ключовим інструментом для оцінки ймовірності банкрутства великих підприємств.

Вона дозволяє швидко оцінити ризик банкрутства за короткий період. Найбільш ефективна для великих підприємств, що розміщують свої акції на фондових ринках.

Обчислення проводяться за такою формулою:

$$Z_A = 1,2x_1 + 1,4x_2 + 3,3x_3 + 0,6x_4 + 1,0x_5 \quad (2.4)$$

У таблиці 2.8 вказано основні значення для розрахунків ймовірності банкрутства на ТОВ «Інтерпайп Втримет» у 2021-2023 рр. та результати обчислень.

Таблиця 2.8 – Обчислення коефіцієнтів ризику банкрутства підприємства ТОВ «Інтерпайп Втримет» у 2021-2023 рр. за методикою Альтмана

Показник	Формула	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. від 2021 р.
x_1	$\frac{\text{ф. 1(р. 1195 – р. 1695)}}{\text{ф. 1р. 1300}}$	-0,008	-0,09	-0,06	-0,052
x_2	$\frac{\text{ф. 2р. 2350}}{\text{ф. 1р. 1300}}$	0,016	0,006	-0,02	-0,036
x_3	$\frac{\text{ф. 2р. 2290}}{\text{ф. 1р. 1300}}$	0,035	0,018	-0,02	-0,055
x_4	$\frac{\text{ф. 1р. 1495}}{\text{ф. 1(р. 1595 + р. 1695)}}$	1,45	0,97	0,76	-0,69
x_5	$\frac{\text{ф. 2р. 2000}}{\text{ф. 1р. 1300}}$	0,58	0,37	0,31	-0,27
Z -показник		1,59	0,92	0,61	-0,98

Джерело:

У 2021 році Z-показник для аналізованого підприємства становив 1,52, що свідчить про високий ризик фінансової нестабільності, хоча ситуація ще не була критичною. У 2022 році значення знизилося до 1,10, демонструючи зростання загроз. У 2023 році показник впав до 0,88, що підтверджує необхідність термінових санаційних заходів для уникнення банкрутства. Попри високу точність моделі, її недоліком є орієнтація переважно на великі компанії, що обмежує її застосування для малих підприємств.

Українська модель Терещенка була обрана через її адаптованість до національних умов та врахування галузевих особливостей. Точність моделі знижується за нестабільної економічної ситуації.

Для розрахунку використовується така формула:

$$Z_T = 1,5x_1 + 0,08x_2 + 10x_3 + 5x_4 + 0,3x_5 + 0,1x_6 \quad (2.5)$$

У таблиці 2.9 відображено вихідні показники для аналізу ймовірності банкрутства на ТОВ «Інтерпайп Втормет» у 2021-2023 рр. разом з підсумками розрахунків

Таблиця 2.9 – Обчислення індикаторів ризику банкрутства підприємства ТОВ «Інтерпайп Втормет» у 2021-2023 рр. за методикою Терещенка

Показник	Формула	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. від 2021 р.
1	2	3	5	6	7
x_1	$\frac{\text{ф. 2р. 2350} + \text{р. 2515}}{\text{ф. 1р. 1695} + \text{р. 1595}}$	0,12	0,058	-0,003	-0,123
x_2	$\frac{\text{ф. 1р. 1300}}{\text{ф1(р. 1595} + \text{р. 1695} + \text{р. 1665)}}$	2,47	1,96	1,76	-0,71
x_3	$\frac{\text{ф. 2р. 2350}}{\text{ф. 1р. 1300}}$	0,016	0,006	-0,02	-0,036
x_4	$\frac{\text{ф. 2р. 2350}}{\text{ф. 2р. 2000}}$	0,03	0,017	-0,08	-0,11

Продовження табл. 2.9

1	2	3	4	5	6
x ₅	$\frac{\text{ф. 1р. 1101}}{\text{ф. 2р. 2000}}$	0,35	0,43	0,61	0,26
x ₆	$\frac{\text{ф. 2р. 2000}}{\text{ф. 1р. 1300}}$	0,58	0,37	0,31	-0,27
Z-показник		0,851	0,555	-0,249	-1,1

Джерело: складено автором

У 2021 році значення Z-показника становило 0,81, що свідчило про нестабільність. У 2022 році показник знизився до 0,62, сигналізуючи про загрозу банкрутства, а у 2023 році значення впало до -0,21, що підтверджує критичний стан підприємства. Модель точно відображає реальний стан підприємств у локальних умовах, однак її точність знижується у нестабільних економічних ситуаціях.

Аналіз усіх моделей демонструє, що підприємство перебуває у складній фінансовій ситуації. Моделі Альтмана та Терещенка вказують на високі ризики банкрутства, тоді як моделі Спрінгрейта та Ліса демонструють поступову стабілізацію у 2023 році. Модель Таффлера підтверджує довгострокову стабільність за умови подальшого впровадження ефективних управлінських рішень.

Порівняння п'яти моделей показало, що найточніші результати для короткострокового прогнозу надають моделі Альтмана і Спрінгрейта. Для довгострокової перспективи підходять моделі Таффлера та Ліса. Українська модель Терещенка виявляє найбільш критичні моменти, враховуючи локальні умови.

Проведений аналіз за 2021–2023 роки свідчить про необхідність негайних заходів для зниження ризиків банкрутства. Рекомендується:

1. Використовувати комбінований підхід, інтегруючи результати кількох моделей для формування повної картини ризиків.
2. Адаптувати міжнародні моделі до локальних економічних умов України.

3. Впроваджувати програми санаційного управління з акцентом на підвищення ліквідності, рентабельності та фінансової незалежності.

Забезпечення комплексного підходу до діагностики ризиків дозволить не лише уникнути фінансової кризи, але й зміцнити конкурентоспроможність підприємства в перспективі до 2025 року.

РОЗДІЛ 3

ЗАХОДИ З УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

3.1 Розробка фінансових прогнозів для забезпечення стійкого розвитку підприємства

У сучасних умовах нестабільної економіки та посилення конкуренції підприємства стикаються з низкою викликів, які вимагають чіткого планування та адаптації управлінських процесів. Для ТОВ «Інтерпайп Вторинет» визначальним є побудова ефективної системи антикризового управління, що базується на аналізі історичних даних і прогнозуванні ключових фінансових показників. Саме це дозволяє підприємству виявити потенційні ризики, визначити резерви для зростання та зосередитися на стратегічних пріоритетах.

Аналіз фінансових результатів підприємства за 2021–2023 роки показав, що, попри певні позитивні зміни, низка важливих показників демонструє негативну динаміку. Це зменшення обсягу чистого доходу, зниження рентабельності операційної діяльності та негативна динаміка прибутку від звичайної діяльності. Усе це свідчить про необхідність розробки детального фінансового прогнозу для коригування стратегії розвитку підприємства.

Прогнозування фінансових показників підприємства базується на використанні як аналітичних, так і кількісних методів. Для цього враховано дані трьох попередніх років, а також поточні тенденції у внутрішньому та зовнішньому середовищі. Обрані методи прогнозування враховують особливості кожного показника, дозволяючи отримати найбільш точні результати. Це дозволить ТОВ «Інтерпайп Вторинет» забезпечити стабільність фінансової діяльності, підвищити ефективність використання ресурсів і закласти основу для довгострокового розвитку.

Для кожного ключового показника було обрано метод, який найбільш точно відповідає його характеру та динаміці за 2021–2023 роки (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 Вибір методів прогнозування для фінансових показників діяльності ТОВ «Інтерпайп Вторинет»

Показник	Обраний метод	Інші розглянуті методи	Переваги обраного методу
Чистий дохід	Екстраполяція трендів	Регресія, експертні оцінки	Простота, точність за стабільної динаміки
Рентабельність операційної діяльності	Економіко-математичне моделювання	Експертний підхід, трендовий аналіз	Врахування взаємозв'язків між ключовими змінними
Рентабельність реалізованої продукції	Факторний аналіз	Кореляційний аналіз	Виділення впливу собівартості та ціноутворення

Джерело: складено автором

Чистий дохід є сукупним показником, який залежить від багатьох факторів: обсягів реалізації, цінової політики, ринкових умов. Метод екстраполяції дозволяє враховувати минулі тенденції та оцінювати вплив запланованих змін у маркетинговій та збутовій політиці. Це забезпечує реалістичність прогнозу.

$$Y_t = Y_{t-1} * (1+r) \quad (3.1)$$

де, Y_t – прогнозний дохід;

Y_{t-1} – дохід попереднього року;

r – темп зростання.

У таблиці 3.2 представлено вихідні дані для розрахунків прогнозних значень чистого доходу ТОВ «Інтерпайп Вторинет».

Таблиця 3.2 – Вихідні дані для розрахунків прогнозних значень чистого доходу ТОВ «Інтерпайп Вторинет»

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Чистий дохід	11,5 млрд грн	10,9 млрд грн	10,38 млрд грн

Джерело: складено автором

Далі необхідно розрахувати середній темп зміни чистого доходу:

$$r = (Y_{2023} / Y_{2021} - 1) / (2023 - 2021) = (10,38 / 11,5 - 1) / 2 = -0,049 (-4,9\%)$$

З урахуванням запропонованих заходів (маркетингових кампаній, розширення ринків збуту), у прогнозі закладено позитивний приріст: 10% у 2024 році та 12% у 2025 році.

$$Y_{2024} = 10,38 * (1+0,1) = 11,42 \text{ млрд грн.}$$

$$Y_{2025} = 11,42 * (1+0,12) = 12,79 \text{ млрд грн.}$$

Дані показують, що рентабельність операційної діяльності знижувалася з 12% у 2021 році до 9% у 2023 році через зростання операційних витрат.

$$ROA_t = ОП / ЧД * 100\% \quad (3.2)$$

де, ОП – операційний прибуток;

ЧД – чистий дохід.

У таблиці 3.3 представлено вихідні дані для розрахунків прогнозних значень рентабельності операційного доходу ТОВ «Інтерпайп Втормет».

Таблиця 3.3 – Вихідні дані для розрахунків прогнозних значень рентабельності операційного доходу ТОВ «Інтерпайп Втормет»

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Операційний дохід	1,38 млрд грн	1,21 млрд грн	0,91 млрд грн

Джерело: складено автором

Далі необхідно розрахувати середній темп зміни операційного доходу:

$$r = (Y_{2023} / Y_{2021} - 1) / (2023 - 2021) = (0,91 / 1,38 - 1) / 2 = -0,1705 (-17,5\%)$$

Очікується, що реалізація запланованих заходів дозволить зменшити темп зниження прибутку та забезпечити його приріст: у 2024 році – 5%, а у 2025 році 10%.

$$P_{2024} = 0,91 * (1 + 0,05) = 0,91 * 1,05 = 0,956 \text{ млрд грн.}$$

$$P_{2025} = 0,91 * (1 + 0,1) = 0,96 * 1,1 = 1,052 \text{ млрд грн.}$$

Підставляємо операційний прибуток і чистий дохід у формулу ROA:

$$ROA_{2024} = 0,956 / 11,42 * 100\% = 8,37 \%$$

$$ROA_{2025} = 1,052 / 12,79 * 100\% = 8,22\%$$

Очікується, що оптимізація витрат та модернізація виробництва дозволить збільшити цей показник до 8,37% у 2024 році та 8,22% у 2025 році.

За 2021–2023 роки рентабельність реалізованої продукції знижувалася через збільшення собівартості. У 2024–2025 роках очікується покращення за рахунок впровадження технологій зниження витрат.

$$RR_t = \text{ВП} / \text{СП} * 100\% \quad (3.3)$$

де, ВП – валовий прибуток;

СП – собівартість продукції.

У таблиці 3.4 представлено вихідні дані для розрахунків прогнозних значень рентабельності реалізованої продукції ТОВ «Інтерпайп Вторинет».

Таблиця 3.4 – Вихідні дані для розрахунків прогнозних значень рентабельності реалізованої продукції ТОВ «Інтерпайп Вторинет»

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Валовий прибуток	1,72 млрд грн	1,54 млрд грн	1,14 млрд грн
Собівартість	9,78 млрд грн	9,36 млрд грн	9,24 млрд грн

Джерело: складено автором

Далі необхідно розрахувати середній темп зміни валового прибутку:

$$r = (1,14 / 1,72 - 1) / 2 = -0,1685 (-16,85\%)$$

Далі необхідно розрахувати середній темп зміни собівартості:

$$r = (9,24 / 9,78 - 1) / 2 = -0,0275 (-2,75\%)$$

Очікується, що через впровадження нових технологій і покращення збуту валовий прибуток зросте:

- у 2024 році: +5%.
- у 2025 році: +8%.

$$P_{2024} = 1,14 * (1 + 0,05) = 1,14 * 1,05 = 1,197 \text{ млрд грн.}$$

$$P_{2025} = 1,197 * (1 + 0,08) = 1,197 * 1,08 = 1,293 \text{ млрд грн.}$$

Очікується, що собівартість зменшиться завдяки оптимізації процесів:

- Зменшення у 2024 році: -3%.
- Зменшення у 2025 році: -2%.

$$P_{2024} = 9,24 * (1 - 0,03) = 9,24 * 0,97 = 8,962 \text{ млрд грн.}$$

$$P_{2025} = 8,962 * (1 - 0,02) = 8,962 * 0,98 = 8,783 \text{ млрд грн.}$$

Далі розраховуємо прогнозні значення рентабельності реалізованої продукції

$$RR_{2024} = 1,197 / 8,962 * 100\% = 13,36 \%$$

$$RR_{2025} = 1,293 / 8,783 * 100\% = 14,72\%$$

Реалізація зазначених заходів забезпечить:

1. стабільність фінансового стану – зростання чистого доходу до 12,79 млрд грн у 2025 році покращить грошові потоки та забезпечить підприємство ресурсами для інвестицій.

2. підвищення конкурентоспроможності – збільшення рентабельності реалізованої продукції до 13,72% свідчить про оптимізацію внутрішніх процесів і зміцнення позицій на ринку;

3. покращення операційної діяльності – рентабельність операційної діяльності досягне 8,22%, що свідчить про ефективність впроваджених заходів.

Таким чином, прогноз показує, що за умов впровадження запропонованих заходів, ТОВ «Інтерпайп Втримет» зможе не лише подолати кризові явища, але й забезпечити довгостроковий сталий розвиток.

3.2. Застосування піраміди ефективності для підвищення результативності підприємства в антикризовому управлінні

Сучасні підприємства, такі як ТОВ «Інтерпайп Втримет», діють в умовах нестабільного економічного середовища, що вимагає впровадження ефективних механізмів управління для забезпечення їхньої стійкості. Одним із потужних інструментів антикризового управління є модель «Піраміда ефективності», яка поєднує стратегічні цілі компанії із її операційною діяльністю.

Ця модель була розроблена Р. Лінчем, К. Кросом і МакНейром у 1990 році, одночасно зі створенням концепції збалансованої системи показників. Вона орієнтована на інтеграцію фінансових і нефінансових показників для забезпечення ефективності управління на різних рівнях підприємства.

«Піраміда ефективності» базується на концепції клієнтоорієнтованого підходу, що пов'язує фінансові результати із нефінансовими факторами, такими як якість, продуктивність, інновації та задоволення клієнтів. Основу цієї моделі становлять глобальні концепції управління якістю, промислового інжинірингу та процесного підходу до управління. Ключовим елементом є дії, які виконуються

працівниками, обладнанням чи іншими ресурсами для задоволення потреб споживачів.

Модель організована у вигляді чотирьох рівнів, які відображають структуру підприємства (рис. 3.1). Ця структура забезпечує двосторонній зв'язок між стратегічним рівнем управління та операційними підрозділами. Такий підхід дає змогу підприємству поєднувати довгострокові цілі з поточними діями, спрямованими на підвищення результативності.

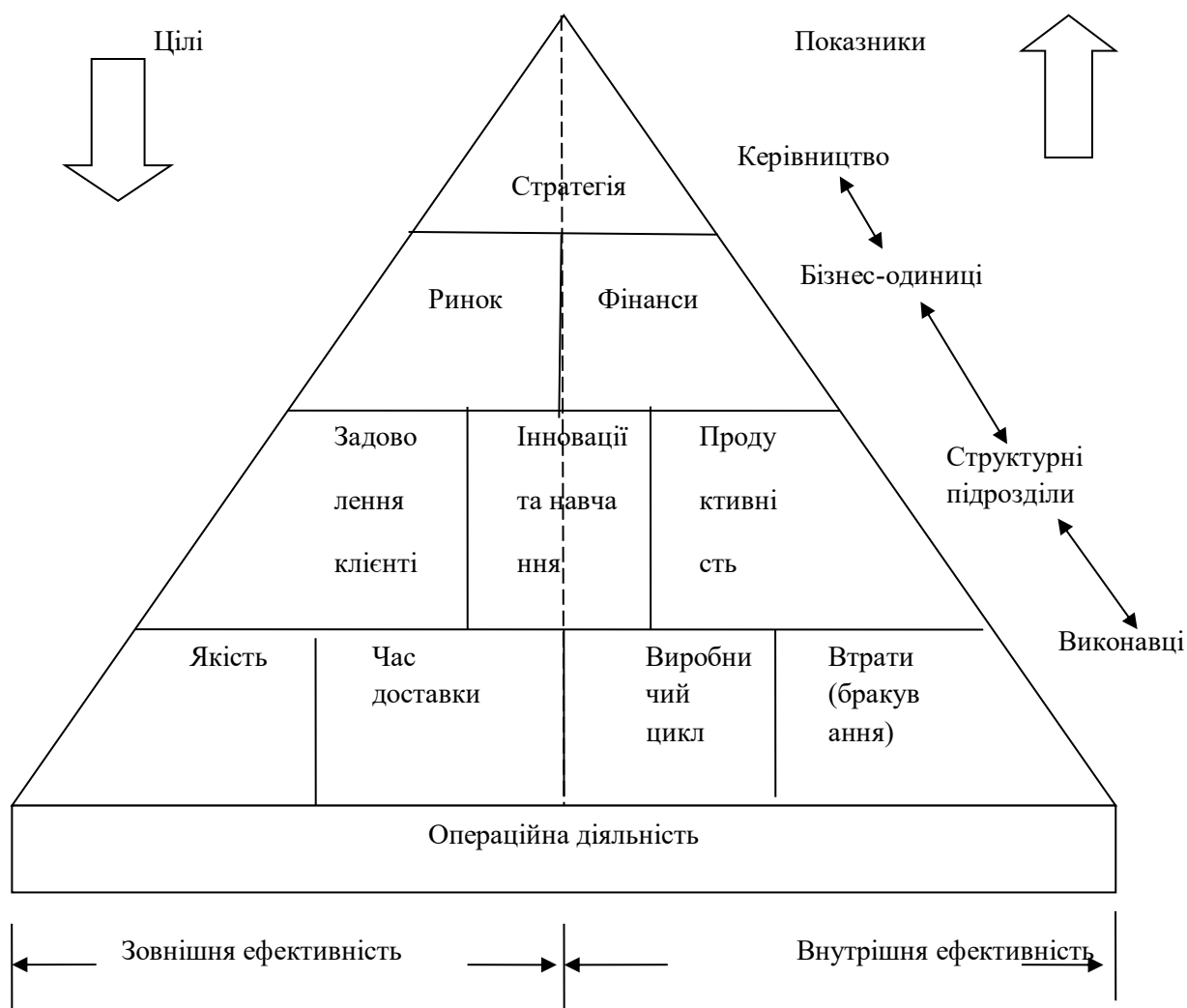

Рисунок 3.1 – Ієрархічна система оцінки результативності ТОВ «Інтерпайп Втормет»

Джерело: складено автором

Рівні управління в моделі:

1) перший рівень: стратегічний;

На цьому рівні керівництво підприємства формує загальне корпоративне бачення. Стратегічні цілі спрямовані на досягнення довгострокових результатів, таких як вихід на нові ринки, збільшення ринкової частки чи забезпечення фінансової стабільності.

2) другий рівень: цільове планування;

Цей рівень фокусується на деталізації корпоративних цілей для окремих підрозділів. Для ТОВ «Інтерпайп Втримет» це може включати підвищення ефективності виробничих процесів, зниження витрат або збільшення обсягів реалізації.

3) третій рівень: міжфункціональні зв'язки;

На цьому рівні встановлюються цілі, які охоплюють кілька структурних підрозділів. Вони спрямовані на забезпечення гнучкості виробництва, задоволення клієнтів і вдосконалення внутрішніх процесів. Серед ключових цілей можна виділити скорочення часу виконання замовлень, зменшення витрат на виробництво та підвищення якості продукції.

4) четвертий рівень: операційна діяльність;

Цей рівень охоплює щоденні операції, такі як контроль якості продукції, строки постачання, управління витратами та скорочення втрат. Показники цього рівня відображають як зовнішню результативність (наприклад, своєчасність постачання), так і внутрішню ефективність (наприклад, тривалість виробничого циклу).

Модель включає фінансові та нефінансові індикатори, згруповані у дев'ять основних блоків: ринок, фінанси, задоволення клієнтів, інновації, продуктивність, якість, строки постачання, виробничий цикл, втрати.

Показники організовані відповідно до рівнів управлінської ієрархії, забезпечуючи узгодженість між стратегічними і оперативними цілями.

Стратегічні цілі передаються з верхніх рівнів до нижніх, тоді як результати діяльності повертаються до стратегічного рівня для оцінки ефективності.

Модель адаптується до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі підприємства, забезпечуючи її актуальність для антикризового управління.

На основі аналізу діяльності ТОВ «Інтерпайп Вторинет» доцільно застосувати «Піраміду ефективності» для вдосконалення управлінських механізмів. У таблиці 3.5 представлено основні чинники, які впливають на ефективність підприємства, з використанням чотирьох рівнів моделі.

Таблиця 3.5 – Фактори, що визначають ефективність підприємства, у контексті впровадження багаторівневої моделі управлінської ефективності

Фактори, що визначають ефективність підприємства	Характерні риси	Особливості відносно ТОВ «Інтерпайп Вторинет»
Стратегічні фактори	Довгострокове планування, орієнтація на розвиток нових ринків, підвищення конкурентоспроможності	Розробка стратегічних планів, орієнтованих на міжнародну експансію та підвищення експортного потенціалу
Фінансові фактори	Прибутковість, ліквідність, контроль за витратами, ефективне управління активами та пасивами	Реалізація заходів з оптимізації фінансових потоків, скорочення заборгованості та збільшення маржинальності
Операційні фактори	Оптимізація внутрішніх процесів, скорочення виробничих циклів, управління ресурсами для мінімізації втрат	Мінімізація втрат, пов'язаних із браком, підвищення продуктивності праці та ефективності використання обладнання
Клієнтоорієнтовані фактори	Фокус на задоволенні клієнтів, забезпечення високої якості продукції, своєчасність виконання замовлень	Задоволення специфічних потреб клієнтів через гнучкість виробництва та надання якісного сервісу
Інноваційні та навчальні фактори	Впровадження інноваційних технологій, підвищення кваліфікації персоналу, створення умов для навчання	Інвестиції у сучасні виробничі технології, розширення програм навчання для співробітників

Джерело: складено автором

Показники, що характеризують якість продукції, строки постачання, тривалість виробничого циклу та обсяги витрат, є ключовими для оцінки результативності. Наприклад, скорочення виробничого циклу дозволить підвищити обсяги виробництва, а покращення якості продукції сприятиме зміцненню довіри клієнтів.

На операційному рівні оцінка проводиться щоденно, щотижнево чи щомісячно, тоді як на стратегічному рівні – раз на квартал, півріччя чи рік. Це

дозволяє керівництву оперативно реагувати на зміни у діяльності підприємства, одночасно забезпечуючи відповідність довгостроковим цілям.

За думкою МакНейра та його співавторів, інтеграція фінансових та нефінансових показників має бути спрямована на виявлення чинників, які найбільше впливають на ключові фінансові результати. У таблиці 3.6 наведено приклад впровадження показників для кожного рівня моделі.

Таблиця 3.6 – Застосування «Піраміди ефективності» на підприємстві ТОВ «Інтерпайп Втримет»

Блоки піраміди	Організаційний рівень	Цілі	Показники	Період оцінки
1	2	3	4	5
Фінанси	Бізнес-підрозділ «Продукція»	Збільшення рентабельності вкладеного капіталу до 15%.	Рентабельність на вкладений капітал (ROCE), (%)	Річний або довший період
Ринок	Бізнес-підрозділ «Продукція»	Досягнення частки ринку продукції на рівні 20%	Частка ринку (%)	Річний або довший період
Продуктивність	Науково-технічний відділ (НТВ)	Скорочення собівартості виробництва однієї одиниці продукції через впровадження нових технологій	Собівартість виробництва однієї одиниці продукції	Рік
Інновації та навчання	Проектно-конструкторський відділ, НТВ	Скорочення часу на розробку нової продукції та її впровадження до 4 років	Середній час розробки нової продукції (років)	Рік або довший період
Задоволення клієнтів	Відділ продажів	Підвищення частки постійних клієнтів до 30%	Частка постійних клієнтів (%)	Рік
Якість	Виробничий підрозділ	Зменшення кількості претензій за гарантією на 1000 одиниць продукції до 5	Кількість претензій за гарантією на 1000 одиниць продукції (шт.)	Квартал або рік
Час доставки	Відділ логістики	Скорочення періоду доставки продукції від замовлення до складу клієнта до одного місяця	Час доставки від замовлення до складу клієнта (дні)	Місяць

1	2	3	4	5
Виробничий цикл	Науково-технічний відділ (НТВ)	Зменшення тривалості виробничого циклу до 3 днів через застосування сучасних технологій	Тривалість виробничого циклу (дні)	Місяць
Втрати (брак)	Виробничий підрозділ	Зниження частки бракованої продукції на 1000 одиниць виробленої продукції	Частка бракованої продукції на 1000 одиниць виробленої продукції (%)	Місяць

Джерело: складено автором

Переваги застосування моделі

1. гнучкість – модель дозволяє адаптувати набір показників до специфіки діяльності підприємства;
2. узгодженість – «Піраміда ефективності» забезпечує взаємозв'язок між різними рівнями управління.
3. орієнтованість на клієнта – задоволення потреб клієнтів є ключовим фактором ефективності;
4. довгострокова перспектива – модель підтримує стратегічне планування та розвиток підприємства.

Застосування моделі «Піраміда ефективності» на ТОВ «Інтерпайп Втормет» сприятиме вдосконаленню управлінських механізмів, необхідних для ефективного антикризового управління. Інтеграція фінансових і нефінансових показників дозволить не лише оцінити поточний стан підприємства, але й визначити заходи для забезпечення його конкурентоспроможності в перспективі до 2025 року.

Для досягнення цих цілей рекомендується – розширити набір показників, використовуючи мінімум 2–3 індикатори для кожного рівня; запровадити регулярний моніторинг результатів, забезпечуючи своєчасну корекцію цілей; інтегрувати модель у загальну систему стратегічного планування компанії. Ця модель стане дієвим інструментом для подолання кризових явищ та підвищення ефективності діяльності ТОВ «Інтерпайп Втормет».

3.3 Інтеграція методів БСЦ Р. Каплана та Д. Нортон для оптимізації антикризового управління на підприємстві

Однією з ефективних методик оцінювання результативності управління підприємством є збалансована система показників (Balanced Scorecard, БСЦ), розроблена Р. Капланом і Д. Нortoном. Ця модель пропонує інструмент для впровадження антикризового управління, забезпечуючи інтеграцію стратегічного бачення підприємства з його операційною діяльністю.

Головна ідея БСЦ полягає в об'єднанні фінансових і нефінансових показників у єдину систему, яка дозволяє керівництву компанії орієнтуватися на ключові аспекти бізнесу, такі як задоволення потреб клієнтів, оптимізація внутрішніх процесів, фінансова стабільність і розвиток інновацій.

Головна мета БСЦ – це трансформація стратегічних планів підприємства у конкретні управлінські дії, спрямовані на досягнення довгострокових результатів. На відміну від традиційного управління, що концентрується переважно на фінансових показниках, ця модель розширює підхід до оцінки результативності, додаючи нефінансові індикатори, які є важливими для досягнення стратегічних цілей.

Застосування БСЦ дозволяє керівництву оцінювати діяльність компанії через чотири основні проекції:

1. взаємовідносини з клієнтами – показники задоволеності клієнтів, рівень утримання клієнтів, лояльність;
2. внутрішні процеси – ефективність виробництва, оптимізація витрат, управління якістю;
3. фінансовий стан – прибутковість, ліквідність, структура витрат;
4. інновації, розвиток і навчання – впровадження нових технологій, навчання персоналу, адаптація до змін.

Кількість індикаторів для кожної з проекцій визначається залежно від потреб підприємства, але найчастіше їх розподіляють таким чином: для фінансів – 5 ключових показників; для клієнтів – 5 показників; для внутрішніх процесів – від 8

до 10; для інновацій і розвитку – 5 показників. На рисунку 3.2 представлено схему, яка демонструє взаємозв'язок між стратегічними цілями підприємства та його операційною діяльністю.

Рисунок 3.2 – Методика збалансованої оцінки результативності Р. Каплана та Д. Нортон

Джерело: складено автором на основі джерел 13,26

Для впровадження БСЦ на підприємстві ТОВ «Інтерпайп Вторинет» було створено багатфункціональну групу, до якої увійшли генеральний директор, його заступники, головний бухгалтер і керівники ключових напрямків діяльності. Група працювала над розробкою стратегічної основи системи, що включала визначення місії, бачення, мети та основних напрямків розвитку підприємства.

Місія ТОВ «Інтерпайп Вторинет» формулюється як: «Сприяти розвитку через створення цінності для клієнтів, співробітників і суспільства». Бачення підприємства полягає у прагненні стати лідером у виробництві та зміцнити репутацію надійного партнера.

Основними стратегічними напрямками розвитку є:

1. підвищення конкурентоспроможності продукції через впровадження інноваційних технологій;
2. збільшення обсягів продажу полімерної сировини через імпорт сучасних матеріалів;
3. розширення парку вантажного автотранспорту для збільшення обсягів перевезень;
4. підвищення ефективності управління через впровадження сучасних інформаційно-аналітичних технологій.

Наступним етапом було визначення ключових показників ефективності (KPI) для кожного з напрямків.

На рисунку 3.3 показано етапи впровадження напрямків на ТОВ «Інтерпайп Втримет».

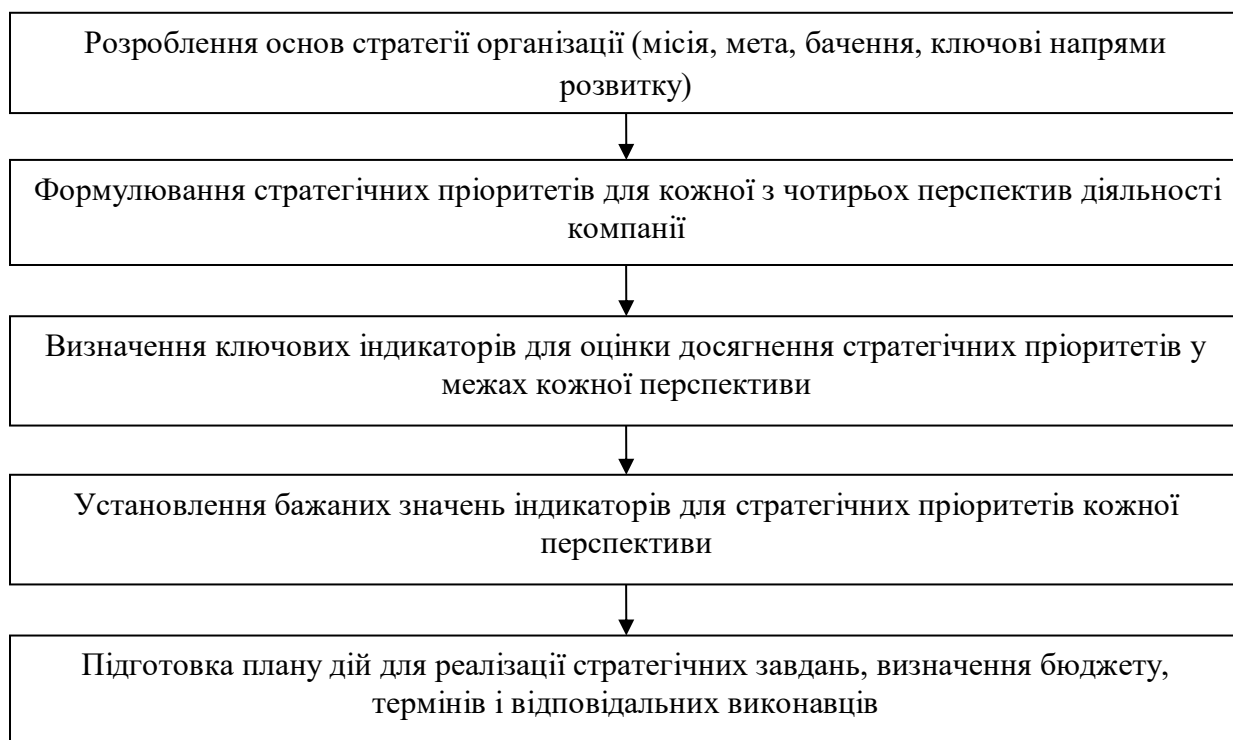

Рисунок 3.3 – Послідовність формування стратегічного плану підприємства ТОВ «Інтерпайп Втримет» за моделлю збалансованих показників

Джерело: складено автором

Процес каскадування цілей відіграє важливу роль у впровадженні БСЦ. Він забезпечує узгодженість між різними рівнями управління, дозволяючи інтегрувати стратегічні плани з операційними завданнями. Наприклад, для виробничого підрозділу були визначені індикатори ефективності, які враховують специфіку діяльності підприємства, а саме: час простою обладнання, кількість збоїв у роботі та рівень використання ресурсів. Ці індикатори дозволяють оцінити не лише результативність підрозділу, але й його внесок у досягнення загальних цілей підприємства.

Також важливим є розробка інтегрованого показника, який враховує ключові аспекти діяльності підприємства, такі як фінансові результати, операційна ефективність, задоволеність клієнтів і інноваційний розвиток. Це дозволить комплексно оцінити вплив БСЦ на діяльність ТОВ «Інтерпайп Вторинет».

ІПЕ формується як зважена сума основних складових:

$$\text{ІПЕ} = w_1 * F + w_2 * O + w_3 * C + w_4 * I, \quad (3.1)$$

е, F – фінансова складова;

O – операційна ефективність;

C – задоволеність клієнтів;

I – інноваційний розвиток;

w_1, w_2, w_3, w_4 – вагові коефіцієнти кожної складової.

Далі необхідно визначити складові для розрахунків. Фінансова складова:

$$F = \text{ВП} / C * 100\%, \quad (3.2)$$

де, ВП – валовий прибуток;

C – собівартість.

Даний показник розрахований у попередньому підрозділі:

$$F_{2024} = 13,36 \%$$

$$F_{2025} = 14,72\%$$

Операційна ефективність (О):

$$O = OP / KP, \quad (3.2)$$

де, ЧД – чистий дохід;

КП – кількість працівників.

Прогнозований обсяг чистого доходу також було розраховано у попередньому підрозділі:

$$ЧД_{2024} = 11,42 \text{ млрд грн.}$$

$$ЧД_{2025} = 12,79 \text{ млрд грн.}$$

Кількість працівників для 2024 та 2025 року візьмемо розрахункові (орієнтуючись на показник 2023 року)

$$O_{2024} = 11,42 / 495 = 23,07 \text{ млн грн/працівника}$$

$$O_{2025} = 12,79 / 490 = 26,1 \text{ млн грн/працівника}$$

Задоволеність клієнтів (С):

$$C = ЗК / K, \quad (3.3)$$

де, ЗК – кількість задоволених клієнтів;

К – загальна кількість клієнтів.

Дані для 2024 та 2025 року візьмемо розрахункові (орієнтуючись на показник 2023 року).

$$C_{2024} = 960 / 1200 * 100\% = 80\%$$

$$C_{2025} = 1020 / 1200 * 100\% = 85\%$$

Інноваційний розвиток (І):

$$I = ((БЧ - ПЧ) / БЧ) * 100\%, \quad (3.4)$$

де, БЧ – базовий час виконання циклу;

ПЧ – прогнозний час виконання циклу.

Дані для 2024 та 2025 року візьмемо розрахункові (орієнтуючись на показник 2023 року).

$$C_{2024} = (10 - 9) / 10 = 10\%$$

$$C_{2025} = (10 - 8) / 10 = 20\%$$

Враховуючи важливість кожної складової:

$w_1=0,4$ (фінанси);

$w_2=0,3$ (операційна ефективність);

$w_3=0,2$ (задоволеність клієнтів);

$w_4=0,1$ (інноваційний розвиток).

Розрахунок ІПЕ:

$$ІПЕ_{2024} = (0,4 * 13,36) + (0,3 * 23,07) + (0,2 * 80) + (0,1 * 10) = 29,27$$

$$ІПЕ_{2025} = (0,4 * 14,72) + (0,3 * 26,1) + (0,2 * 85) + (0,1 * 20) = 32,72$$

ІПЕ у 2024 році становить 29,27, що свідчить про поступове покращення показників завдяки впровадженню збалансованої системи показників.

ІПЕ у 2025 році досягає 32,72, що свідчить про суттєвий прогрес в операційній ефективності, задоволеності клієнтів та інноваційному розвитку.

Інтегрований показник ефективності (ІПЕ) демонструє позитивний результат, що свідчить про перспективність впровадження БСЦ для ТОВ «Інтерпайп Вторинет». Найбільший вплив очікується від операційної ефективності та задоволеності клієнтів. Водночас фінансовий компонент потребує додаткових заходів для покращення через зростання прибутковості.

Загалом збалансована система показників є потужним інструментом удосконалення управлінських механізмів. Її впровадження на ТОВ «Інтерпайп Вторинет» забезпечило інтеграцію стратегічних цілей з операційною діяльністю, покращило ефективність управління та адаптивність до змін ринкових умов. Ця модель дозволяє підприємству ефективно реагувати на виклики, підвищуючи свою конкурентоспроможність і забезпечуючи стабільний розвиток до 2025 року.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження системи антикризового управління ТОВ «Інтерпайп Вторинет» за період 2021–2023 років, було отримано низку наукових і практичних результатів, а також розроблено рекомендації для подальшого вдосконалення управлінських механізмів у 2024–2025 роках.

Узагальнено теоретичні підходи до антикризового управління. Розроблено універсальне визначення поняття «антикризове управління», що враховує специфіку сучасного функціонування підприємств.

Визначено принципи вибору інструментів антикризового управління, які є найбільш адаптованими до особливостей підприємств у нестабільних умовах.

Розроблено моделі антикризового управління, які враховують не лише передбачення кризових явищ, але й забезпечують можливість своєчасного реагування на їх ознаки.

Проведений аналіз фінансового стану ТОВ «Інтерпайп Вторинет» виявив зниження ефективності діяльності, що підтверджується збитковими фінансовими результатами та високим рівнем імовірності банкрутства за окремими методиками.

На основі SWOT і PEST-аналізів сформульовано рекомендації щодо зосередження підприємства на стратегії розширення ринкової частки та диверсифікації асортименту продукції.

Застосовано різні методики оцінки ймовірності банкрутства, які продемонстрували необхідність вдосконалення підходів до оцінки фінансового стану українських підприємств із врахуванням національних особливостей.

Розроблено алгоритм впровадження антикризових заходів, що передбачає використання збалансованої системи показників (БСЦ) і піраміди ефективності для підвищення операційної та фінансової стабільності.

Рекомендації щодо науково-практичного використання:

1. Запровадити систему антикризового управління, яка включає регулярний моніторинг фінансових показників і стратегічне планування на основі збалансованої системи показників Р. Каплана та Д. Нортон.

2. Підвищити ефективність управлінських процесів через адаптацію зарубіжного досвіду, зокрема щодо ролі державних органів у питаннях банкрутства, для вдосконалення внутрішньої політики підприємства.

3. Використовувати піраміду ефективності як інструмент оцінки досягнення стратегічних цілей на різних рівнях організації. Це дозволить покращити контроль за виконанням завдань та підвищити відповідальність відділів за свої результати.

4. Розширити асортимент продукції та посилити маркетингову активність з метою закріплення позицій на ринку та залучення нових клієнтів.

5. Забезпечити підвищення кваліфікації персоналу шляхом проведення тренінгів та освітніх заходів, орієнтованих на вдосконалення навичок управління у кризових ситуаціях.

Зниження ймовірності виникнення кризових явищ завдяки впровадженню систематичного підходу до управління. Підвищення рентабельності підприємства за рахунок оптимізації операційних і фінансових процесів. Зміцнення конкурентоспроможності підприємства через впровадження інноваційних управлінських рішень і розширення ринкової частки.

Зростання залученості персоналу до досягнення стратегічних цілей підприємства завдяки прозорості процесів і відповідності мотиваційної системи сучасним потребам.

Проведене дослідження дозволило сформувати комплексний підхід до вдосконалення управлінських механізмів антикризового управління на підприємстві. Запропоновані заходи спрямовані на підвищення стабільності, ефективності та конкурентоспроможності ТОВ «Інтерпайп Вторинет» у довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущак, Г. О. Сучасні підходи до управління підприємством в умовах кризи / Г. О. Андрущак // Економіка та держава. – 2020. – №4. – С. 12–17.
2. Белкін, В. А. Кризове управління: теоретичні основи та практичні аспекти / В. А. Белкін. – Київ: Центр навчальної літератури, 2019. – 356 с.
3. Бондаренко, С. П. Управління підприємствами в умовах ризику та невизначеності / С. П. Бондаренко, Л. М. Ситник. – Харків: Фактор, 2017. – 240 с.
4. Васильченко, О. А. Стратегічне планування в системі антикризового управління підприємством / О. А. Васильченко // Бізнес Інформ. – 2019. – №7. – С. 45–50.
5. Величко, Л. П. Антикризове управління в Україні: проблеми та перспективи / Л. П. Величко. – Одеса: Атлант, 2018. – 278 с.
6. Герасименко, С. В. Управління фінансовими ризиками в умовах кризи / С. В. Герасименко // Економіка і прогнозування. – 2021. – №3. – С. 33–41.
7. Глоба, Н. В. Інноваційні механізми управління в умовах антикризового розвитку / Н. В. Глоба. – Київ: Наукова думка, 2016. – 320 с.
8. Гуменюк, Ю. А. Антикризове управління підприємствами: теорія та практика / Ю. А. Гуменюк, О. В. Ковальчук. – Львів: ЛНУ імені І. Франка, 2018. – 348 с.
9. Демиденко, О. О. Оцінка ефективності антикризових заходів у діяльності підприємств / О. О. Демиденко // Наукові записки НУ "Острозька академія". – 2017. – №5. – С. 72–78.
10. Деркач, Л. В. Управління персоналом у період економічної кризи / Л. В. Деркач // Менеджмент ХХІ століття. – 2020. – №2. – С. 21–26.
11. Донець, Л. І. Система управлінських механізмів кризового реагування / Л. І. Донець. – Донецьк: ДонНУ, 2017. – 284 с.
12. Жукова, О. М. Економічна безпека підприємства в контексті антикризового управління / О. М. Жукова // Вісник економічної науки України. – 2020. – №2. – С. 38–43.

13. Задорожний, В. А. Інструменти антикризового управління / В. А. Задорожний. – Харків: Ранок, 2016. – 218 с.
14. Карпенко, І. С. Антикризове управління: навчальний посібник / І. С. Карпенко, О. В. Мельник. – Київ: Академія, 2019. – 256 с.
15. Коваленко, Л. І. Стратегії управління підприємствами в умовах кризи / Л. І. Коваленко, Н. В. Кравчук // Проблеми економіки. – 2021. – №8. – С. 54–59.
16. Коваленко, О. В. Управління організаціями в умовах нестабільності / О. В. Коваленко. – Київ: Ліра-К, 2016. – 312 с.
17. Ковтун, С. В. Антикризове управління: підручник / С. В. Ковтун. – Львів: Видавничий дім "Каменярь", 2018. – 298 с.
18. Кравець, О. В. Теорія управління підприємством у кризових умовах / О. В. Кравець. – Дніпро: Національна металургійна академія України, 2020. – 340 с.
19. Кузьменко, Т. В. Управління змінами в системі антикризового менеджменту / Т. В. Кузьменко, Ю. М. Савченко // Економічний вісник університету. – 2018. – №4. – С. 88–92.
20. Лаврик, О. М. Методи оцінки кризових ситуацій на підприємстві / О. М. Лаврик // Науковий вісник НУБіП України. – 2021. – №6. – С. 14–19.
21. Лисенко, А. В. Управління бізнес-процесами в умовах кризи / А. В. Лисенко. – Одеса: ОНУ імені Мечникова, 2017. – 276 с.
22. Ляшенко, Т. В. Сучасні інструменти кризового управління підприємствами / Т. В. Ляшенко // Економічна теорія. – 2019. – №1. – С. 27–34.
23. Мартинюк, Р. А. Управлінські рішення в кризових ситуаціях: монографія / Р. А. Мартинюк. – Чернівці: ЧНУ, 2018. – 312 с.
24. Мельник, О. М. Антикризове управління підприємством: основи теорії і практики / О. М. Мельник. – Київ: Кондор, 2020. – 364 с.
25. Микитюк, П. В. Розробка антикризових стратегій: навчальний посібник / П. В. Микитюк. – Львів: Світ, 2017. – 240 с.

26. Мироненко, О. С. Криза як можливість: ефективні підходи до управління / О. С. Мироненко // Економіка та підприємництво. – 2019. – №6. – С. 19–23.
27. Мороз, С. М. Оцінка ризиків в антикризовому управлінні / С. М. Мороз // Вісник НУ "Львівська політехніка". – 2018. – №10. – С. 41–48.
28. Нестеренко, І. М. Управління змінами в кризових умовах / І. М. Нестеренко // Фінанси України. – 2021. – №4. – С. 8–14.
29. Олійник, М. В. Стратегії реструктуризації підприємств / М. В. Олійник. – Київ: Знання, 2017. – 312 с.
30. Павленко, Л. М. Антикризові програми управління підприємствами / Л. М. Павленко // Економіка промисловості. – 2020. – №9. – С. 51–58.
31. Підгорна, С. Ю. Теоретичні аспекти антикризового управління / С. Ю. Підгорна. – Харків: Харківський національний університет, 2016. – 298 с.
32. Романенко, О. В. Інноваційні підходи до управління в кризових умовах / О. В. Романенко // Науковий вісник. – 2019. – №5. – С. 42–49.
33. Рябченко, Ю. С. Фінансовий менеджмент в умовах кризи / Ю. С. Рябченко. – Київ: Центр економічної літератури, 2020. – 384 с.
34. Савченко, В. М. Практика антикризового управління підприємствами / В. М. Савченко. – Черкаси: Брама, 2018. – 320 с.
35. Сергєєв, І. О. Стратегічне управління: підхід до антикризової стійкості / І. О. Сергєєв. – Харків: Промінь, 2017. – 360 с.
36. Сидоренко, К. Ю. Антикризове управління підприємством: навчальний посібник / К. Ю. Сидоренко. – Київ: Видавничий дім "КМ-Букс", 2019. – 268 с.
37. Сімонова, О. В. Теоретичні основи управління ризиками у кризових ситуаціях / О. В. Сімонова. – Одеса: НУ "ОМА", 2021. – 294 с.
38. Смирнов, П. М. Антикризові рішення: методологічні підходи / П. М. Смирнов. – Львів: Аверс, 2020. – 380 с.
39. Степаненко, Т. А. Розробка управлінських механізмів в умовах кризи / Т. А. Степаненко. – Харків: Ранок, 2018. – 320 с.

40. Терещенко, В. В. Управління підприємствами в умовах економічної турбулентності / В. В. Терещенко. – Київ: Видавництво "Київський університет", 2019. – 292 с.
41. Тимченко, І. І. Інтеграція антикризових механізмів в управління підприємством / І. І. Тимченко // Проблеми теорії та практики управління. – 2017. – №8. – С. 71–76.
42. Ткаченко, Л. В. Управління інноваціями в кризових умовах / Л. В. Ткаченко. – Одеса: Пальміра, 2021. – 344 с.
43. Ульянченко, Н. В. Інноваційні підходи до реструктуризації підприємств / Н. В. Ульянченко. – Харків: Видавничий центр, 2020. – 326 с.
44. Федоренко, В. Г. Управління організаційними змінами в умовах кризи / В. Г. Федоренко // Журнал управлінських рішень. – 2019. – №7. – С. 29–36.
45. Харченко, О. В. Система управління підприємством: антикризові заходи / О. В. Харченко. – Київ: Кондор, 2018. – 382 с.
46. Хом'як, Л. А. Управління корпоративними ризиками в умовах кризи / Л. А. Хом'як. – Львів: Інститут регіональних досліджень, 2017. – 318 с.
47. Черненко, С. М. Ефективне антикризове управління підприємством / С. М. Черненко // Економіка розвитку. – 2020. – №6. – С. 55–62.
48. Шевченко, О. В. Криза та управлінські рішення: навчальний посібник / О. В. Шевченко. – Київ: Ліра-К, 2016. – 312 с.